

СПРАВКА

ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА ПОСТЪПИЛИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНИТЕ КОНСУЛТАЦИИ ПО ПРОЕКТ НА РЕШЕНИЕ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ЗА ПРИЕМАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО, ОБУЧЕНИЕТО И УЧЕНЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2021 – 2030)

№	Организация/потребител /вкл. начина на получаване на предложението/	Бележки и предложения	Приети/неприети	Мотиви
1.	Радослав Стоянов (Портала за обществени консултации)	<p>В приоритетна област 1, цел 1.2., като подцел е посочено: "Реализиране на инициативи за съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност и популяризиране на българския език, традиции и култура".</p> <p>Предлагам тази подточка да се измени като се допълни по следния начин: "Реализиране на инициативи за съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност <i>независимо от етническата принадлежност на гражданите</i>, и популяризиране <i>както</i> на българския език, традиции и култура, <i>така и на езиците, традициите и културата на основните етнически малцинства</i>".</p> <p>Основание за това е, че в България действа Рамковата конвенция за защита на националните малцинства. Съгласно чл. 5, ал. 1 от Конвенцията обвързаните с нея държави "се задължават да насърчават развитието на условия, необходими за лицата, принадлежащи към национални малцинства, да поддържат и развиват своята култура, както и да съхраняват най-важните елементи на своята идентичност, а именно – религия, език, традиции и културно наследство". Съгласно ал. 2 този процес трябва да става не чрез асимилиране, а чрез интегриране – съвместяване на различията като част от едно цяло.</p>	Приема се по принцип	<p>В Цел 1.2. „Възпитание в ценности“ е включена мярка, която е насочена към формиране на „ценностно-ориентирано поведение за зачитане на човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството..“, т.е. изразена е позиция, че не се допуска дискриминация по отношение на възпитанието в ценности.</p> <p>Ще бъде спазена терминологията, приета от европейските институции и Република България.</p>
2.	Ванюша (на Портала за обществени консултации)	<p>Приватизацията на образованието се случва през капитализъм на заинтересованите страни. Заинтересовани страни са 1) неправителствени организации, които обслужват бизнеси за социално въздействие 2) компаниите за социално въздействие, които от своя страна ще играят на финансовите борси със своите инвестиции - нашите деца 3) купените синдикати и 4) некадърните и корумпирани политици, които продадоха образованието и децата</p>	Няма предложение	Липсва конкретно предложение.

		<p>ни. Талантливите деца ще бъдат принудени да програмират навсякъде и по всяко време в дигиталното образование без екскурзии, почивки, приятели и истински учители. Останалите деца ще имат 'проектно-обучение', отново онлайн и всякакви безумни предмети като нерасистка математика, за да си останат за цял живот неграмотни, без постоянна работа и за да са удобни граждани на споделената икономика на умните градове. От всички тях ще се събират данни за онлайн живота им, баджовете им, сертификатите им, сайтовете и книгите, които четат и с тези данни ще им направят дигитални профили и блокчейн биографии, за да са изцяло в матрицата. Знаете го, нали? Това, което правите и направихте с децата, е престъпление. Най-отвратителното нещо, което някога сте правили, а вие имате голям опит в подобни безобразия.</p>		
3.	<p>Аз и ти (Портал за обществени консултации)</p>	<p>Всички български младежи, младежи с майчин език български, младежи с български паспорт, младежи пребиваващи и обучавани в Република България, или какво по-точно имате предвид?</p> <p>Правите ли също разлика между деца в обучение на държавни и общински служители, деца в обучение, изхранвани от социални помощи, и деца в обучение, изхранвани не от държавната хазна? Има ли произхода на дохода общо с нивото на образование, с уменията за справяне с промените и с перспективи за лично и обществено благополучие и ако да, защо?</p>	Няма предложение	Липсва конкретно предложение.
		<p>Промяна в оценяването на знанията и уменията на учениците Премахване на тестовото изпитване и всякакъв друг изпитване, при което не може да се проследи какви са липсите в знанията и какви са проблемите за успешно решаване на задачата.</p> <p>След всяко изпитване и атестиране на незнание да се приложи справка, кои липсващи умения и знания не са достигнали на ученика, за да се справи с поставената задача. Изготвяне на план от учителя с междинни и крайни цели, както и предоставяне на индивидуално подпомагане за постигане на поставените цели. Знаещите и можещите ученици също могат и дори трябва да се включат в наваксване на липсите на съучениците им от класа или дори от други училища в града или страната. Документиране на напредъка на учениците.</p>	Приема се по принцип	Подобни мерки са включени в Стратегическата рамка. При разработването на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.

4.	<p>Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“ (Портал за обществени консултации)</p>	<p>Подкрепяме създаването на Стратегическа рамка, която да определи визията, приоритетните области и приоритетните дейности за развитие на българското образование до 2030 година. Предложеният документ съдържа множество ценни идеи в тази насока. В същото време той съдържа и определени пропуски които следва да бъдат допълнени. Спрямо образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства предложената Стратегическа рамка отстъпва на важни достижения на досегашната политика на МОН, изразени в Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.</p> <p>Проектът на стратегически документ избягва използването на термини като “образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства” и други, които вече са утвърдени в предходни стратегически и програмни документи и имат своето основание в обективната действителност, с която се среща ежедневно българският учител. Вместо тях са използвани изцяло термини като “приобщаващо образование” и “уязвими групи, които имат по-широк смисъл и не отразяват изцяло спецификата на процесите на образователна интеграция. Смятаме това за стратегическа грешка и отстъпление от досегашните документи.</p> <p>Съществува концептуална разлика между процесите на приобщаващо образование и образователна интеграция и от тази гледна точка не е случайно това, че Законът за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) предвижда два различни стандарта - Приобщаващо образование и Стандарт за гражданско и интеркултурно образование. Също така е грешка замяната на термините „деца и ученици от етническите малцинства” с “деца и ученици от уязвими групи. Не всички ученици от етническите малцинства са уязвими, но дори и интегрираните се сблъскват със специфични проблеми в училище като сегрегацията, дискриминация в класната стая и други.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Ще бъде спазена терминологията, приета от европейските институции и Република България.</p>
		<p>За да може стратегическата рамка да включи темата за образователната интеграция по подходящ начин предлагаме : Към частта „Актуално състояние“ да бъде добавен текст относно актуалното състояние на процесите на образователна интеграция</p>	<p>Приема се</p>	

		<p>на децата и учениците от етническите малцинства. Например: „Множество проучвания, включително на Агенцията за основни човешки права и УНИЦЕФ сочат, че етническите малцинства, особено ромите, се сблъскват с множество проблеми в сферата на образованието - ранно отпадане от училище, образователна сегрегация и други. Министерството на образованието и науката и активни неправителствени организации предприемат множество дейности за преодоляването на тези предизвикателства. За подкрепа на процеса на образователна интеграция бе създаден Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, а в Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ бе включен инвестиционен приоритет Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите. Бяха постигнати успехи по отношение на намаляването на дела на отпадналите ученици, повишаването на обхвата на ромски деца в предучилищно образование, повишаването на дела на ромските младежи и девойки в средно и висше образование. Въпреки това са необходими още дейности в тези насоки, както и за намаляване на образователната сегрегация и превенция на вторичната сегрегация.”</p>		
		<p>В част „Предизвикателства“ да бъде включен текст, оказващ необходимостта от по-широко въвеждане на интеркултурно образование и преодоляване на образователната сегрегация. Например: „Осигуряването на пълен обхват и повишаването на качеството на образование през следващите години трябва да съдържа като неизменна част политиките за:</p> <p>По-широко въвеждане на разнообразни форми на интеркултурно образование. Настоящите деца и ученици учат заедно и ще работят с представители на различни етноси. Като граждани на Европейският съюз те ще взаимодействат непрекъснато с представители на различни националности и народности. От тази гледна точка интеркултурното образование се явява задължителна необходима част от модерното образование, което подготвя настоящите ученици за бъдещата им реализация;</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

		<p>Преодоляване на концентрацията на деца и ученици от уязвими групи в определени детски градини/училища и на образователната сегрегация. Информация, подавана от училищата чрез системата НЕИСПУО сочи, че 1080 училища са с концентрация на ученици от уязвими групи. Показателно е, че тези процеси обхващат не само основна, но и средна степен. В много от тези училища съвпадат образователна и етническа сегрегация, като те обучават деца и ученици от семейства с ниско образование и принадлежащи на етническите малцинства.“</p>		
		<p>Към „Анализ на вътрешните и външните за средата фактори“, „Слаби страни“ да бъдат добавени следните фактори - Наличие на сегрегирани училища в градовете и задълбочаване на вторичната сегрегация; Недостатъчна застъпеност на интеркултурното образование.</p>	Приема се	
		<p>Към „Анализ на вътрешните и външните за средата фактори“, „Възможности“ да бъде добавено: Преодоляване на сегрегацията в образованието, което ще доведе до преодоляване на страха от различието и ще се превърне в гарант на социалния и етнически мир в населените места със смесено население“.</p>	Приема се	
		<p>Приоритетна област 3. „Ефективно включване и трайно приобщаване“ да бъде допълнена като „Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция“. Както посочихме по-горе, образователната интеграция не съвпада напълно с процеса на включване и приобщаване. Програма Образование също извървя този път на осъзнаване и понастоящем съответният приоритет по нея се нарича „Включващо образование и образователна интеграция“. Необходимо е това име да бъде използвано и в стратегическата рамка.</p>	Приема се	
		<p>Цели и групи дейности 3.1 към специфична област 3 да бъде допълнена с: Предоставяне на таблети за всички деца, които нямат устройства в случаи на обучение в електронна среда от разстояние; Разширяване на обхвата на безплатния транспорт за средношколци.</p>	Приема се по принцип	Добавени са мерки с такава насоченост.
		<p>Цел и група дейности 3.6 към специфична област 3 да бъде допълнена на Подкрепа за пълноценно участие в образователния</p>	Приема се	

		<p>процес на деца и ученици от етническите малцинства, мигранти и други уязвими групи.</p> <p>Целта да бъде допълнена със следните дейности: Подкрепа за повишаване на обхвата в средно образование и висше образование на представители на уязвимите етнически малцинства и други уязвими групи; Продължаване на практиката за предоставяне на средства за работа с уязвими групи съгласно Наредбата за финансирането на училища и детски градини. Обвързване на предоставянето на допълнителни средства с повишаване на качеството на образование и на обхвата; Ангажиране на неправителствени организации и други представители на гражданското общество.</p>		
5.	<p>Фондация „Тръст за социална алтернатива“ (на Портала за обществени консултации и електронна поща)</p>	<p>Децата са бъдещето на всяка държава, която припознава ценностите на демократичното общество, водено от върховенството на закона и спазването на основните човешки права. Белег за развита демократична държава е приемствеността в политиките, които изпълнява. Като принципът на приемственост е и знак за устойчивост и воля за постигане на пълно приобщаване и осигуряване на равни възможности на всички деца до качествено образование и пълноценна реализация в живота.</p> <p>Като една от водещите граждански организации в България – Тръст за социална алтернатива (ТСА) подкрепя активното и пълноценно включване в образователния процес на деца от бедни общности в страната, и считаме че Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България 2021-2030 представя нова перспектива пред дългогодишните предизвикателства, свързани с образователните постижения на децата и младежите на България, и прекъсване на цикъла на неравнопоставеност.</p> <p>Предизвикателствата пред децата в страната са много - ширещата се детска бедност, осигуряването на универсални услуги за предоставяне на алтернатива грижа, гарантиран достъп до ранно детско образование и грижа и не на последно място предоставянето на равен достъп до качествено образование на изключените и най-бедни общности, с фокус върху ромите. С цел постигане на ефективност и положително въздействие от водените</p>	Приема се	

		<p>политики на национално ниво е необходимо разгръщане на кохерентни политики, и всеобхватни мерки, които да гарантират успех.</p> <p>В тази връзка, бихме искали да представим на Вашето внимание препоръките на ТСА, основани на нашия опит, обратна връзка и научени уроци от дейностите на организацията и нашите партньори в страната относно проекта на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 - 2030).</p>		
		<p>Проектът на стратегически документ не съдържа термини като “образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства”, а това са утвърдени термини в различни стратегически документи, включително и политики на държавата в сферата на образованието, тъй като са част от всекидневното както в детската градина, така и в училището.</p> <p>„Деца и ученици от етническите малцинства” и “деца и ученици от уязвими групи“ по презумпция са две различни групи, като вторият терминът „уязвими“ е обединяващ и може да се отнесе както за етнически произход, така и за пол, религия, социален статус и др. В този ред на мисли, наложително е да се изясни, че не всички етническите малцинства са уязвими в идентични образователни условия. Също така, обаче, децата и ученици от етническите малцинства срещат общи специфични трудности, които приобщаващото образование не адресира – сегрегация, етноцентризъм и др.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Ще бъде спазена терминологията, приета от европейските институции и Република България.</p>
		<p>Според данни на националното представително проучване "Образователни постижения на ромските общности в България" на Global Metrics, подкрепено от ТСА, към 2019 година 49.2% от учениците от ромски произход учат в училища с преобладаващ дял на ученици от ромски произход, като този показател през 2011 г. е бил значително по-нисък – 32.4%. Това предполага разработването на категорични и императивни мерки за обръщане на посоката по отношение на сегрегацията в образованието – особено в големите градове, където вторичната сегрегация от една страна лишава учениците от ромски произход от равен достъп до качествено образование, а от друга – ограничава възможността на връстниците им от български произход да се обучават в една</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

		<p>разнообразна културна среда, което в дългосрочен план води до социално отдалечаване и в обществото.</p>		
		<p>Нужно е да се пристъпи и към прилагането на иновативни мерки, които да сближават както учениците, така и родителите от етническите малцинства и мнозинството, което да доведе до намаляването на нивата на отписване от училища, заради записани ученици от ромски произход.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
		<p>Наложително е въвеждането на разнообразни форми на интеркултурно образование не само в училища и детски градини, където се обучават основно деца и ученици от малцинства, но и в детски градини и училища, където няма деца и ученици от малцинствата. Резултати от PISA за 2018 година за България показаха спад в редица области спрямо предишни издания на изследването. Българските ученици се представят най-слабо по четивна грамотност в ЕС. Макар и да има отбелязан напредък при уменията им в области като природни науки и математика, неравенствата и бедността продължават са водещи фактори за успеваемостта на тийнейджърите. Като водещ допълнителен фактор за успеваемост PISA добавя и езикът, който се говори в семейна среда. Учениците, с майчин език, различен от българският, продължават да имат по-ниски резултати в сравнение с другите младежи. Последните резултати на PISA акцентират върху способността за справяне в глобално общество и постоянно взаимодействие между различни култури – обединени в глобална компетентност. 15-годишните ученици в България са доста под средните нива за страните от ЕС не само по функционална грамотност, но и по глобална компетентност.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
		<p>Според данните, българските ученици имат слаба търпимост към чуждото мнение и най-слабо изразено уважение към хората от други култури, въпреки високите нива на владеене на чужди езици. Необходимо е да се създадат условия, където не само учениците, но учителите от различни училища като за начало се запознаят с култури, етнически групи, езици и др., които са на територията на България. В дългосрочен план, предлагаме да се разработят и приложат методите на проектно-базираното обучение в тази сфера, като това сближаване ще намали не само агресията, но и високите нива на етноцентризъм в българската образователна</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват и към момента и са заложили в Стратегическата рамка. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

		<p>система и предубеденост по отношение на малцинствата. В този контекст може да се утвърди индивидуалната културна идентичност на всеки ученик, като част от общата българска идентичност в граждански и политически смисъл.</p>		
		<p>По отношение на ключовите компетентности е необходимо да се подчертае, че децата и учениците от езиковите малцинства са в изключително непривилегирована позиция в процеса на задължителна предучилищна подготовка и в последствие обучение в училище, тъй като липсват условия и възможности за усъвършенстване на майчиния си език, а през него и езика на обучение в детската градина и училището, което в известна степен води до тяхното изоставане по отношение на придобиването и утвърждаването на ключовите компетентности, съответно усвояване на нови знания и умения през различните учебни часове, които се провеждат на български език. Има редица научни изследвания, които доказват, че овладяването на официалния език през активно ползване на майчиния е много по-ефективно, отколкото овладяването езика да се случва само чрез „потопяне в езиковата среда“. По отношение на този специфичен проблем, който засяга около 20% от българските ученици, образователните политики трябва да усъвършенстват и да насърчават прилагането на иновативни методики за овладяването на български език от деца и ученици, за които той не е майчин. Това би имало и висока добавена стойност при представянето на учениците от България в изследванията на PISA, а в дългосрочен план до разгръщането на пълния им човешки потенциал.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Големите териториални неравенства, които съществуват между градските училища и училищата от селските райони, влияят върху бъдещият избор на професия и реализация на пазара на труда. Както учениците от градските райони, така и от селските райони трябва да имат възможност за избор и достъп до различни специалности и професии. Профилирането на учениците от селските райони в сферата на земеделието и животновъдството, а на учениците от градските райони в STEM професии и специалности, води до усещане за дискриминация и неравнопоставеност.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват и към момента и са заложи в Стратегическата рамка. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

		<p>Развиването на училищни партньорства между училища с различен профил от градски и селски райони, е една възможност за намаляване на тези неравенства и дискриминационни тенденции.</p>		
		<p>Фокусът върху партньорството с родителите и включването им в образователния процес в настоящия проект за Стратегическа рамка се оценява високо, при все това е нужно да се формализира, за да не остане на проектен принцип. Това ще създаде устойчива училищна общност. И ще се постигне силна кохезия между местните общности и училищната общност.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Нужно е да се надгради и дейността на ученическите парламенти/съвет, с цел ангажирането на учениците не само в клубове по интереси, но в управлението на училището и образователния процес, което ще им даде чувство на собственост, а не само на принадлежност.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Необходими са и мерки, които да насърчават училищата и детските градини да упражняват възможностите за автономност, които се предоставят от Закона за предучилищно и училищно образование. По време на обучението от дистанция в електронна среда една голяма част от училищата очакваха решения от централно ниво по отношение на образователния процес, което е доказателство, че все още образователната система е силно централизирана като нагласи и очакване на ангажираните в нея. Похвални са усилията на правителството за увеличаване на заплащането на учителите, като мярка за насърчаване както на доброто преподаване, така и за популяризиране на учителската професия предвид очакванията недостиг на учители. Заплащането трябва да продължава да се увеличава поетапно, за да може да се намали недостига на учители, а учителската професия да стане атрактивна. Въпреки нарастващите инвестиции, обаче, образователните показатели не се подобряват, а някои дори се влошават. Увеличаването на финансирането е нужно да се обвърже с постиженията както на учениците, така и на учителите и училищата като цяло. Да се предложи разработването на механизъм, който да ангажира всяко училище в разработването на средносрочна училищна стратегия, съобразена с потребностите,</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Възможности в тази посока са разписани освен в Закона за предучилищно и училищно образование и в държавните образователни стандарти. Подобни мерки се изпълняват към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

предизвикателствата, рисковете и възможностите. По такъв начин, всяко училище да допринася повишаването на образователните постижения на учениците, подобряването и насърчаването на качествено преподаване, подобряване на образователните условия за превръщането на класните стаи в предразполагащи, приветливи и сигурни за всички ученици и др., като се поставят ясни реалистични цели с измерими качествени и количествени показатели. Това ще даде възможност за децентрализиране на образователния процес и повече иновации.

Приоритетна област 2 „Мотивирани и креативни учители“:

Според актуални данни от доклада на Институт Отворено общество Roma Early Childhood Inclusion (RECI), само една четвърт от учителите в България се чувстват уверени да работят в мултикултурна среда. Рискът от бедност и социално изключване при ромските деца е в пъти по-висок от този при българските деца (RECI, 2020). В същото време, както и по-горе споменахме, в цели области ромските деца представляват от 1/4 до 3/4 от всички деца в предучилищна възраст. Освен укрепване знанията в областта на РДР като цяло, детските учители следва да подобрят уменията си за работа с деца, чийто език не е български и с деца, живеещи в бедност.

Предлагаме повишаването на квалификацията на учителите за работа в мултикултурна среда (стр. 18) да бъде обособено като отделна подцел. Тук следва да се акцентира върху подкрепа на учителите, работещи с деца от уязвими групи, чрез обучения, менторство, групово рефлексия, съвместна работа с образователни медиатори и други специалисти с отношение и влияние върху образователните постижения на децата, и инструменти за подкрепа за преодоляване на стереотипи и дискриминационни нагласи и за развитие на знания и практически умения за работа в среда на многообразие.

Заложената система за проследимост на придобитите квалификации и на необходимостта от продължаваща квалификация на педагогическите специалисти би била обогатена чрез въвеждане на механизъм за наблюдение на приложението на усвоените знания и умения, и въздействието им върху образователната среда, развитието на децата и взаимодействието с семействата.

Приема се частично

Добавени са мерки с такава насоченост.

		<p>За децата от етнически малцинства доказано влияние за намаляване на отпадането имат наличието на учители от същите малцинства. Предвид нарастващия дял на ученици от етническите малцинства, които в някои области стигат до $\frac{3}{4}$ от всички ученици, предлагаме в цел 2.1. „Повишаване на привлекателността и престижа на учителската професия“ да бъде допълнена мярката по „прилагане на политики за мотивиране на завършващите педагогически специалности да започнат работа в малки населени места с недостиг на учители“ с ангажимент за инвестиране в изграждането на професионални кадри от съответните местни общности.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Отчитайки ключовата роля на образователните медиатори за намаляване на образователните неравенства, предлагаме към мерките, заложи в цел 3.2. да се добави предоставяне на реални и мотивиращи пътеки за професионално развитие така, че някои от тях да могат да станат педагогически професионалисти.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки са заложи в Стратегическата рамка. Такива се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
		<p>Приоритетна област 3 „Ефективно включване и трайно приобщаване“: Като организация, посветена на каузата за намаляване на неравенствата в ранното детско развитие, образованието и достъпа до пазара на труда, сред най-уязвимите икономически общности, ТСА отчита като особено важно, че в стратегическия документ достъпът до ранно образование и трайното включване са заложи като отделна цел. С оглед по-ефективното решаване на предизвикателствата в сферата на достъпа до ранно образование, препоръчваме в документа да бъде отразен категоричен ангажимент за гарантиране на безплатен достъп до ранно образование на децата от уязвими групи, като допълнение към ангажимента „подпомагане на родителите относно заплащането на такси за посещение на детски градини“ (стр.19). Съществуват категорични доказателства за наличието на финансови бариери пред достъпа до ранно образование в България на деца от уязвими групи (вкл. директни финансови бариери като таксите за хранене на децата, дължими от родителите и индиректни финансови бариери като разходи за задължителни медицински изследвания и др.). Независимата</p>	<p>Приема се</p>	

		<p>оценка на Световната банка в рамките на проект „Готови за училище“ на ТСА и мрежа от 23 организации в страната, обхващащ 5700 деца, предлага висококачествени научни доказателства, че предоставянето на безплатен достъп до детска градина намалява наполовина дела на незаписаните в детска градина деца от уязвими общности, и повишава посещаемостта с около 20%.</p>		
		<p>По отношение на Механизма за обхват: предлагаме да се добави „и повторното отпадане“ след „...риск от отпадане...“ (на стр. 20), тъй като немалка част от повторно записаните деца отново отпадат. Подчертаваме, че съществен проблем тук е, дали Механизмът води до посещаемост, не само до записване. За повишаване на посещаемостта отчитаме като ключови следните мерки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Преодоляване на финансови бариери пред образователното включване: от такси за детска градина и топъл обяд в училище, до учебници и транспорт до желаното, не само до най-близкото училище; - Наличие на образователни услуги в близост до общностите, особено що се отнася до детските градини и ясли (Вж. актуални данни от доклада на Институт Отворено общество Roma Early Childhood Inclusion, 2020); - Повишаване на качеството на подготовка на педагогическия персонал конкретно извън големите градове и в обособените квартали, тъй като България отчита едно от най-високите в света нива на икономическа и социална сегрегация на учениците, включително и изграждане на компетенции за работа в мултикултурна среда. 	<p>Приема се по принцип</p>	<p>В чл. 1, ал. 3 от ПМС 100/08.06.2018 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизъм) са разписани дейностите, които се реализират.</p> <p>Министерството на образованието и науката изпълнява дългогодишна политика за преодоляване на финансовите бариери пред образователното включване. Равният достъп до образование на децата и учениците се подпомага и чрез осигуряването за безвъзмездно ползване на познавателни книжки, учебници и учебни помагала, на безплатен транспорт, такси за детски градини и др. Прилагат се и политики за развиване на компетентностите на учителите за работа в мултикултурна среда и др. Посочените политики са заложиени в Стратегическата</p>

				рамка. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.
6.	Алианс за ранно детско развитие (Портала за обществени консултации)	<p>Алиансът за ранно детско развитие приветства разработването на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България 2021-2030. Изразяваме искрената ни надежда, че с приемането на Рамката, с последващото разработване и прилагане на плановете за изпълнението ѝ ще се подобри качеството на образование на децата, личностното и професионално реализиране в обществото.</p> <p>Удовлетворени сме от факта, че е поставен фокус върху децата в ранна детска възраст. Ранното детско развитие (РДР) открива най-силните възможности за намеса в най-критичната фаза на човешкото развитие, за да се прекъсне порочния кръг на предаване на бедността между поколенията и неравенствата. Тези възможности гарантират, че никое дете няма да бъде забравено, че то ще расте в сигурна среда, без насилие и пренебрегване.</p> <p>В Рамката за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст на ЕС се посочва, че „осигуряването на образование и грижи в ранна детска възраст трябва да бъде част от интегриран пакет от политики и мерки, основани на правата на децата, чиято цел е да се подобрят резултатите за децата и да се прекрати порочният кръг на предаване на неравностойното положение между поколенията.“ В документа се посочва, че работата на професионалистите в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст оказва особено дълготраен ефект върху живота на децата. За да изпълнят професионалната си роля в подпомагането на децата и техните семейства, работещите в сферата на образованието и грижите в ранна детска възраст трябва да притежават комплексни знания и умения, както и задълбочено разбиране за развитието на детето и познания по педагогика на ранното детство. Професионализацията на персонала е от ключово значение, тъй като по-високото равнище на подготовка несъмнено води до по-качествена услуга, по-високо качество на взаимодействието между персонала, децата и родителите (хората, поели родителските функции), а оттам и до по-добри резултати в развитието на децата.</p>	Приема се	

		<p>Към Приоритетна област 1, „Компетентности и таланти“ Към Цели 1.1: „Обучение, ориентирано към формиране и развитие на ключовите компетентности и на умения за живот и работа през 21 век“ и цел 1.2 „Възпитание в ценности“: Предлагаме мерките/дейностите да бъдат разширени в посока обхващане на детските градини и образователния и социализиращ процес, които се осъществява в тях. Предложението ни се обосновава от една страна на значението на ранното детско образование и грижа за пълноценното развитие и формиране на личността на човек, на навици и умения за общуване, за приемане и уважаване на различията, а от друга, на възможността за обхващане на децата в задължителна предучилищна подготовка от 4 годишна възраст.</p>	Приема се по принцип	Подобни мерки за преодоляване на посочените проблеми са заложи в Стратегическата рамка.
		<p>Установяването на различни форми на образование и грижа в ранна възраст и възможността на родителите за избор, със спазване на всички стандарти за качество и сигурност на децата също би се отразило положително на нивото на обхват.</p> <p>Предлагаме в Стратегическата рамка да се включи създаването на различни възможности за предоставяне на услуги за ранно образование и грижа за децата, между които родителите да имат право на избор. Това би довело и до решаване на редица проблеми, които в момента оказват влияние върху качеството на услугата, като големият брой деца в групите, невъзможността да се посрещнат индивидуалните нужди на детето, липсата на достатъчно физическо пространство за децата, ще предостави и възможност за съвместяване на професионалния и личния живот, и/или включване в пазара на труда.</p>	Приема се по принцип	Подобни мерки за преодоляване на посочените проблеми са заложи в Стратегическата рамка.
		<p>Настояваме за осигуряване на законодателна възможност за създаване на иновативни детски градини, с което биха били разрешени голяма част от проблемите в детските градини.</p> <p>По отношение качеството на образователната услуга</p> <ul style="list-style-type: none"> - законодателното регламентиране на възможност за лицензиране на иновативни детски градини ще позволи разработване и въвеждането на цялостни (някои от които и световно-признати) и измерими образователни иновации на всички нива – в организацията, управлението, образователното 	Приема се	

съдържание, методите на преподаване и образователната среда;

- ще даде работещи стратегии за персонализация на обучението в зависимост от потребностите и интересите на всяко отделно дете – за диференциране на обучението, с цел развитие на пълния потенциал на всяко дете в двигателно, езиково и говорно, социално, емоционално и когнитивно отношение в най-важните години от развитието му;
- за работата на учителите в мултикултурна среда и актуални стратегии за приобщаване на всички деца, независимо от произхода, възможностите им и други;
- за големия брой деца в групите и как да се оптимизира работата с всяко отделно дете в рамките на групата;
- ще създаде условия за учене през целия живот и ще положи основите на функционалната грамотност в областта на четенето, природните науки, математиката и други.

По отношение на привличането, задържането и мотивацията на професионалисти и родители

- законово признати иновации в ранна възраст силно биха привлекли младите хора (дори и от други професионални области), което ще компенсира застаряването и липсата на мотивация за прилагане на иновации сред учителите;
- ще се повиши желанието за промяна на фокуса на обучението вместо срещаното към момента нежелание, трудности и законови оправдания за прилагането на иновации;
- ще се повиши дела на участие на образование и грижи в ранна детска възраст от страна на професионалисти, родители и местна общност.

По отношение на подготовката на педагогическите специалисти:

- законово регламентираната възможност за прилагане на истински и цялостни иновации ще даде възможност на висши учебни заведения и организации за квалификация на педагогически и непдагогически специалисти да създават програми за иновативни методи в ранна детска възраст и да обучават студенти дългосрочно в тях;

- ще отвори вратата на по-иновативните преподаватели във висшите учебни заведения да насърчат бъдещите учители смело да прилагат иновативните методи на преподаване, както и те самите да се квалифицират в такива методи;
- ще създаде позитивни нагласи към иновациите у по-консервативните преподаватели във висшите учебни заведения;
- не на последно място законовото регламентиране на иновациите в ранна детска възраст ще помогне да се изградят нови взаимоотношения и ще повиши мотивацията на професионалисти и родители да работят заедно, децата да посещават детска градина поради спокойния и приобщаващ подход, създаването на чувство за приемане на различието, разбирателство, подкрепа и общност.

На международно ниво е налице консенсус, че при предоставянето на грижи и образование в ранна детска възраст от решаващо значение е осигуряването на условия на децата за свободна игра и преживявания, през които те учат, и в среда, която подкрепя самостоятелността и независимостта им. Дейности, които са избрани, насочени или оценени от възрастен, не са свободна игра. Всички фактори, които лишават децата от нея, могат да окажат негативно влияние върху развитието им и способността им да учат ефективно.

Към Приоритетна област 2 „Мотивирани и креативни учители“

Към Цел 2.1 “Повишаване на привлекателността и престижа на учителската професия и обезпечаване на системата на образованието в дългосрочен план с учители във всички образователни институции и по всички дисциплини“

Предлагаме към мерките/дейностите да се добави и прилагане на политики за привличане и изграждане на професионални кадри от малцинствата. За децата от етнически малцинства доказано влияние за намаляване на отпадането имат наличието на учители от същите малцинства. Предвид нарастващия дял на ученици от етническите малцинства, които в някои области стигат до $\frac{3}{4}$ от всички ученици, следва да се инвестира в изграждането на професионални кадри от самите малцинства. Учебните програми в

Приема се по принцип

Подобни мерки са заложили в Стратегическата рамка. Такива се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.

		детските градини следва да се съобразят с нуждите на децата, особено когато те не говорят български език и да получават адекватна подкрепа в адаптирането към средата и ученето на език, социализация и игра.		
		Допълнително, предлагаме посрещането на разнообразието на децата да е съпроводено и с разнообразие от страна на учителите, например наемане на учители с увреждания, мигранти, които имат възможността спокойно да упражняват професията и да допринасят за формирането на уважение и зачитане на различията в децата.	Приема се по принцип	При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено надграждане на заложените в нея мерки.
		Заложената система за проследимост на придобитите квалификации и на необходимостта от продължаваща квалификация на педагогическите специалисти би била обогатена чрез въвеждане на механизъм за наблюдение на приложението на усвоените знания и умения, и въздействието им върху образователната среда в занималнята и класната стая, развитието на децата и взаимодействието със семействата, като се въведат и качествени индикатори за резултат в допълнение към вече заложените количествени такива.	Приема се	
		<p>Към Цел 2.2 „Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя“</p> <p>Предлагаме образователните програми за подготовка на педагогическите специалисти в сферата на ОГРДВ да предлагат повече фокус върху ранното детско развитие, както и дисциплини, свързани с работа с деца в затруднена ситуация, работа със семейства и общност, осигуряване на детско участие, все фактори на пълноценна грижа.</p> <p>Считаме, че системата за продължаващо професионално развитие трябва да бъде част от цялостна рамка, разработена с активното участие и диалог с професионалната и научна общност и семействата и не трябва да зависи от индивидуалните възможности за финансиране. Системата за продължаващо професионално развитие би следвало да включва въвеждащи обучения, надграждащи обучения, супервизия и менторска подкрепа, както и допълнителни възможности за развитие на професионалистите, подчинени на обща цел и рамка.</p>	Приема се по принцип	Подобни мерки са заложи в Стратегическата рамка и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.

		<p>Предлагаме да бъде обособена отделна мярка, насочена към подкрепа на учителите, работещи с деца от уязвими групи, чрез обучения, менторство, групово рефлексия и др. инструменти за подкрепа за преодоляване на стереотипи и дискриминационни нагласи и за развитие на знания и практически умения за работа в среда на многообразие.</p> <p>Според актуални данни от доклада на Институт Отворено общество Roma Early Childhood Inclusion (RECI), на практика само една четвърт от учителите в България се чувстват уверени да работят в мултикултурна среда.</p> <p>Рискът от бедност и социално изключване при ромските деца е в пъти по-висок от този при българските деца (RECI, 2020). В същото време, в цели области ромските деца представляват от 1/4 до 3/4 от всички деца в предучилищна възраст. Освен укрепване знанията в областта на РДР като цяло, детските учители следва да имат стимули и възможности за усъвършенстване на уменията си за работа с деца, чийто език не е български и с деца, живеещи в бедност.</p>	Приема се	
		<p>Към Приоритетна област 3 „Ефективно включване и трайно приобщаване“</p> <p>Към Цел 3.2 „Взаимодействие с деца и родители за създаване на положително отношение към образованието“</p> <p>Предлагаме към планираното въвеждане и прилагане на семейни програми за разясняване на ползите и задълженията за включване в образованието, да се добави и обучение по правата на детето.</p>	Приема се	
		<p>Предлагаме разширяване на обхвата на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система, като се добави „и повторното отпадане“ след „...риск от отпадане...“, тъй като немалка част от повторно записаните деца отпадат отново. Подчертаваме, че съществен проблем тук е, дали Механизмът води до посещаемост и реално образование, не само до записване.</p>	Приема се по принцип	<p>Механизмът за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и в настоящия момент насърчава училищата и всички институции, имащи отношение към обхвата на децата и учениците да предприемат целенасочени</p>

			мерки за предотвратяване на повторното отпадане.
	<p>За повишаване на посещаемостта и образователните резултати са необходими допълнителни мерки за:</p> <p>Преодоляване на финансовите бариери пред образователното включване: като премахване на таксите за детска градина и осигуряване на топъл обяд в училище, учебници и транспорт до желаното, не само до най-близкото училище.</p>	Приема се по принцип	<p>Посочените политики са заложи в Стратегическата рамка. Подобни мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p> <p>Министерството на образованието и науката изпълнява дългогодишна политика за преодоляване на финансовите бариери пред образователното включване. Равният достъп до образование на децата и учениците се подпомага и чрез осигуряването за безвъзмездно ползване на познавателни книжки, учебници и учебни помагала, на безплатен транспорт, такси за детски градини и др.</p>
	Осигуряване на образователни услуги в близост до общностите, особено що се отнася до детските градини и ясли (вж. актуални данни от доклада на Институт Отворено общество Roma Early Childhood Inclusion, 2020).	Приема се по принцип	Предвижда се въвеждане на интегрирани услуги за образование и грижи в ранна детска възраст
	Инвестиране в квалификацията и професионализацията на педагогическия персонал, конкретно извън големите градове и махали, тъй като България отчита едно от най-високите в света нива на икономическа и социална сегрегация на учениците, включително и изграждане на компетенции за работа в мултикултурна среда.	Приема се по принцип	Подобни мерки са заложи в Стратегическата рамка. Такива се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.
	Пълноценно участие в продължителен процес на учене/научаване и социализиране. Такъв процес може да се реализира в среда, в	Приема се	

		<p>която децата се чувстват комфортно сред въстаниците си и имат подкрепа от най-близките значими възрастни – родители, семейство, учители и други;</p>		
		<p>Подкрепа на родителите и полагащите грижи, които играят централна роля в живота на децата и определят отношението и възможностите им за образование. В много случаи решенията на трудностите се намират в дома. На семействата следва да се гледа като на естествени системи за подкрепа в ученето и образованието.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Към Цел 3.3 „Ефективна социализация на деца в ранна детска възраст“ За нас, от съществено значение е преодоляването на липсата на интегрираност между системите за грижа и образование на децата в ранна възраст: както от 0 до 3, така и от 4 до-7 години. Ключово е постигането на синхрон във философиите и ценностите на двете водещи министерства (Министерство на здравеопазването и Министерство на образованието и науката), и усъвършенстване на модела за отглеждане, възпитание, обучение и социализация на децата в яслените групи. Към момента в тях преобладава медицинският подход, без акцент върху ранното учене.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Насърчаването на по-нататъшната интеграция на образованието и грижите в ранна детска възраст предполага и осигуряването на плавен преход за децата от семейството към детската ясла, както и към детската градина и училище. Предложението ни е в синхрон с европейската политика за холистичен подход в осигуряването на образование и грижи в ранна детска възраст, като част от интегриран пакет от политики и дейности, основани на правата на децата и инвестирането в човешкия капитал - съгласно Препоръка на Съвета на Европейския съюз от май 2019 г., за изграждане на висококачествени системи за образование и грижа в ранна детска възраст (ОГРДВ). Препоръката набелязва възможните действия, които правителствата могат да предприемат, в зависимост от конкретните обстоятелства във всяка държава. Насочена е и към родители, социални партньори и организации на гражданското общество, както и към изследователи, които полагат усилия за подобряване на ранното детско развитие, което е продиктувано от разбирането, че пълноценното развитие на децата зависи от</p>	<p>Приема се</p>	

		интегрирането на всички елементи в една цялостна система, която да осигури подходящите условия за това.		
		Приветстваме заложеното разработване и прилагане на стандарти за ранно детско развитие. Изразяваме надеждата, че тяхното разработване ще включва процес на широка дискусия и обхващане на всички заинтересовани страни. Предлагаме да се предвиди обучение за прилагането им, включително обвързване и постигане на интегрираност и с другите системи, с които детето и неговите родители/полагащи грижи в ранна възраст имат досег - здравна и образователна.	Приема се	
7.	Сдружение "Образование без раници" (Портала за обществени консултации и електронна поща)	<p>Мисията на "Образование без раници" е да превежда и адаптира най-добрите в света безплатни образователни ресурси и да подкрепя учащите, учителите, семейството и всички, ангажирани с образованието, в постигането на високи образователни успехи.</p> <p>Ние сме организацията, отговорна за локализацията на български език на най-голямата безплатна образователна платформа в света – Кан Академия (https://bg.khanacademy.org/). Във версията ѝ на български език има почти 6000 видео урока и десетки хиляди статии и упражнения по математика, физика, химия, биология, здраве и медицина, компютърни науки, история, музика и изкуство, философия, SAT, ресурси за учители и родители, материали по темата "нагласа за растеж". Всичко е налично и през мобилно приложение. Международни изследвания, доказващи как Кан Академия помага в училищното образование, можете да намерите тук: https://bg.khanacademy.org/about/impact Отзиви за платформата на български учители и ученици са достъпни тук: https://youtu.be/xYpP76r8ZQ0</p> <p>Сред дейностите на "Образование без раници" са още обучения за учители с квалификационни кредити и консултирането на директори и училищни колективи във връзка с използването на безплатни дигитални инструменти и ресурси, както и за въвеждането на различни иновативни практики от България и други страни. Само през 2020 година и с акцент дистанционното обучение и Ковид-19 проведохме 22 събития с обхванати над 3900 учители и директори – обучения, уебинари, презентации, консултации, конференции, наши и някои партньорски. Организирахме 11 безплатни уебинара за учители с над 371 000</p>	Приема се	

		<p>минути гледания във Facebook и 2 900 гледания в YouTube. Повече за тези дейности тук: https://obr.education/obuchenia-webinari/</p> <p>От началото на пандемията сме сред експертните организации, консултиращи Вас и Вашия кабинет и експерти във връзка с различни аспекти на дигитализирането на образованието и на обучението в електронна среда. Като партньор подкрепихме и Института за изследвания в образованието при изготвянето на възложената от Вас оценка на въздействието на обучението от разстояние в електронна среда или други неприсъствени форми върху ефективността на училищното образование (https://ire-bg.org/оценка-на-въздействието-на-обучението/).</p>		
		<p>На базата на дългогодишния ни експертен опит предоставяме на Вашето внимание мнение и препоръки във връзка с публикувания за обществено обсъждане Проект на Стратегическа рамка за образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030):</p> <p>Предложените т. VI. Индикатори за полза/резултат не са достатъчни и не гарантират изпълнението на множеството заложи в Стратегическата рамка цели към отделните приоритетни области. Индикаторите следва да са ясно и разбираемо обвързани с всички отделни приоритетни области и цели, като за всяка цел следва да има поне един индикатор, с който да може да бъде проследено и доказано, че съответната цел ще бъде постигната към 2030 година. В момента това не е така – нито има индикатори към всяка една цел, нито обвързването и съответствието на индикатори и цели е ясно и проследимо.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>При разработването на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени индикативните параметри за измерване на напредъка по изпълнение на мерките.</p>
		<p>При разработването на Плана за изпълнението на Стратегическата рамка препоръчваме да включите външни експерти и експертни организации с доказан опит в съответната приоритетна област, и то на етап разработване, а не едва на етап обществено консултиране. Това може да улесни МОН и да даде допълнителни гаранции, че заявените в Стратегическата рамка амбиции, приоритети и цели няма да останат само на хартия, а ще бъдат адресирани с детайлно планирани и проследими дейности, които да доведат до търсените резултати.</p>	<p>Приема се</p>	

		<p>Някои по-конкретни препоръки във връзка с текстовете на Стратегическата рамка:</p> <p>В Приоритетна област 4 “Образователни иновации, дигитална трансформация и устойчиво развитие” е записано, че “иновациите в образованието целят промяна на културата на преподаване и създаване на по-привлекателна среда за учене”. Препоръчваме да допълните, че иновациите в образованието целят и повишаване ефективността на учебния процес, защото този аспект е от първостепенно значение.</p>	Приема се	
		<p>Приоритетна област 4 “в сферата на образованието ще се прилагат политики, насочени към изграждане и надграждане на образователна облачна среда и създаване на ресурси” – освен “създаването на (нови) ресурси” обаче е важно – и препоръчваме да допълните изрично – нуждата от споделяне и интегриране на вече съществуващи и доказали се ресурси. Особено когато става въпрос за образователни ресурси и материали, много учители вече създават такива и са имали възможност да ги приложат, и в известен смисъл изпробват с ученици. Важно е да бъде насърчено тяхното споделяне, а не просто самоцелното създаване на нови и нови такива, въпреки наличието на готови. Не по-малко важна е възможността да се насърчи интеграцията с и ползването на вече съществуващи безплатни образователни платформи като Кан Академия (https://bg.khanacademy.org/), чиито образователни ресурси се ползват от милиони регистрирани потребители глобално и десетки хиляди ученици и учители и в България всеки месец. Образователните ресурси в Кан Академия са напълно безплатни, както и верифицирани от български експерти – учители с дългогодишна практика; обхващат предметите математика, физика, химия, биология, компютърни науки и програмиране, музика, философия, теми като световна история, здраве и медицина и много други като постоянно се допълват (скоро ще има достъпни и материали по финанси, икономика и др.). Става дума не просто за почти 6000 взаимно свързани и надграждащи се видео урока, но и за десетки хиляди упражнения и задачи, които проверяват знанията и още по-важно – затвърждават уменията на учениците; на база на тези упражнения и задачи, както и данните за работата на ученика с тях и с помощта на специален алгоритъм,</p>	Приема се	

платформата лесно идентифицира образователни дефицити на учениците и предоставя възможност на учителя и на всеки ментор да адресира индивидуално за всяко дете всеки пропуск по конкретен предмет, отново с помощта на образователни ресурси точно за неговото ниво. Кан Академия беше сред ресурсите, препоръчани от МОН на училищата в началото на обучението в електронна среда от разстояние в началото на пандемията през 2020 година. От тогава насам платформата продължи да доказва огромните си ползи за десетки хиляди ученици и учители в цялата страна. Силно настояваме да се потърсят решения за интегрирането ѝ, както и за интегрирането на други вече съществуващи и доказали се като полезни, безплатни образователни ресурси – с разработваната от МОН облачна среда и единна платформа. Това не просто ще спести държавни и европейски средства, и човешки ресурс за така или иначе изключително натоварените учители, от които очакваме да се обучат и да разработват нови ресурси, но и най-вече ще даде полесен единен достъп на всички в системата до доказали се (глобално и в национален план) обучителни ресурси.

В Цел 4.4 “Развитие на образованието в дигитална среда и чрез дигитални ресурси” е заложено “Надграждане на облачната среда в системата на образованието, въвеждане на специализирани софтуерни решения за анализ и оценяване на образователните резултати, чрез използване на компютърно моделиране, алгоритми и изкуствен интелект”.

И в този аспект препоръчваме да се търси интеграция с налични, доказали се световно решения като описаното по-горе на Кан Академия, която от години развива именно т.нар. “система за майсторство”, стъпваща на анализ на данни от поведението на потребителите и на специално развивани за целта алгоритми. При все че вече имаме на български език един от най-добрите в света инструменти, който също така е напълно безплатен и в който от години се инвестират милиони долари от централата на Кан Академия, е абсолютно задължително да се направи всичко възможно да се използват неговите силни страни за цялата система, вместо да се хаби ресурс и време в развитието на нови инструменти, при които постигането на подобно ниво далеч не може да се гарантира.

Приема се

		<p>Към Цел 4.4 имаме още и следните препоръки: Освен “увеличаване броя на крайните електронни устройства в училищата” да се допълни и “осигуряване на свободен, защитен/безопасен достъп до интернет на учениците в училище”, за да се гарантира лесното използване на електронни образователни ресурси, да се намали нуждата от разносяне на (тежки) учебници и учебни помагала на хартия, да се направи по-ефективен учебния процес в клас с помощта на електронни платформи като тази на МОН и всички останали.</p>	Приема се	
		<p>Освен това, предлагаме “осигуряване на достъп до виртуална класна стая за обучение от разстояние” винаги да се посочва заедно с нуждата от осигуряване на педагогическа подкрепа за работата виртуално, така че да се елиминират в бъдеще и малкото случаи, при които ученици в случаи на епидемии, природни бедствия и др., както и ученици в рискови категории, непосещаващи училище, или ученици със специални образователни потребности биват оставяни да работят от разстояние сами или единствено с подкрепата на своите родители.</p>	Приема се	
		<p>В заключение бихме искали също да подчертаем някои силни страни на Стратегическата рамка, които подкрепяме: Позитивно впечатление ни направи добрата цялостна структура и обособяването на приоритетите на Рамката.</p> <p>Приветстваме специално включването на: Отделна Цел 4.2 „Иновации в образователния процес” и включването на дейности/подцели като: „създаване на условия за обучение на учениците в малки групи или индивидуално в различни режими на работа във училищата и извън тях”; „разширяване на възможностите за интегрирано знание чрез проектно-базирано обучение”; „прилагане на хибридна форма на обучение (присъствено и дистанционно) чрез използване на отворени образователни ресурси и прилагане на иновативни методи на преподаване” и т.н. Отделна Цел 4.3 „Иновации в образователната среда” с дейности/подцели като “разширяване на образователната среда извън класните стаи и учебните кабинети”. Цел 3.2 „Взаимодействие с деца и родители за създаване на положително отношение към образованието”, както и застъпената</p>	Приема се	

		<p>на различни места, важна роля и включване на родителите, например с подцели/дейности като “засилване на диалога и взаимодействието с родителите и включването им в дейностите на образователните институции”, “подобряване и активизиране на участието на родителската общност чрез приобщаващи иновативни дейности” и др.</p> <p>Цел 3.4 „Прилагане на индивидуален подход към потребностите на всяко дете и на всеки ученик” с включено “използване на възможностите на дигиталните технологии и изкуствения интелект при персонализацията на обучението”.</p> <p>Включването в Приоритетна област 4. на създаване на “цялостен обновен облик на образователните институции, подкрепен от инвестиции в съвременна, провокираща мисленето и творчеството образователна среда и в модерно оборудване и обзавеждане”.</p> <p>Приоритетна област 7. „Ефективно и ефикасно управление и участие в мрежи” и особено Цел 7.2 „Сътрудничество между институциите и свързване в мрежи”, както и Цел 7.1 „Преход от стандартизиран подход в управлението на образователните институции към управление, основано на креативност и иновации” с подцел/дейност “Дигитализация на управлението на образователните институции и на връзката училище родители (електронни дневници)”.</p>		
8.	Асоциация „Родители“ (по електронна поща)	<p>Асоциация Родители приветства усилията на Министерство на образованието и науката да изведе Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България за следващите 10 години, която да стъпва на анализ на динамиката на процесите в съвременното общество и тенденциите в образованието в днешния свят. Рамката си поставя за цел да обхване всички важни аспекти на образователното развитие и нашите наблюдения са, че в голяма степен успява да се справи с тази задача. Въпреки това в Рамката има съществени пропуски, които не можем да отменим.</p> <p>Още в анализа на актуалното състояние се отбелязва акцент върху възпитателната работа, като в този контекст изцяло липсва темата за взаимодействието с родителите. Привличането на родителите се споменава като ключов момент едва в пасаж за превенция и справяне с агресията и насилието в образователните институции,</p>	Приема се	
			Приема се	

		<p>но и там не се отбелязват нито конкретни постижения, нито набелязани мерки.</p> <p>При анализа на предизвикателствата родителите се споменават единствено в контекста на необходимостта от специални усилия за формиране на положителни нагласи към образованието сред „определени групи“, засегнати от задълбочаващите се социални неравенства и миграционните процеси в глобален план. В същото време, редица проучвания сочат, че учителите идентифицират като една от най-предизвикателните страни в тяхната работа взаимодействието с родителите, независимо от техния статус. Странно е, че тази съществена подробност не е попаднала в анализа на предизвикателствата.</p> <p>По подобен начин стоят нещата и при направения SWOT анализ – и там взаимодействието с родители липсва изцяло, сякаш то не е част нито от вътрешните, нито от външните фактори на средата. Такова пълно изключване на взаимодействието семейство-училище от съществените елементи на образователната среда за нас е пагубно за съставянето на действаща стратегия, на която да се базират всички решения, засягащи образованието през следващите 10 години.</p> <p>Липсата на фокус върху взаимодействието с родителите при анализа на средата и предизвикателствата логично води до това, че при формулиране на визията отново се пропуска съществената роля на това взаимодействие. Съгласни сме, че учителят през 2030 година трябва да е „компетентен, подкрепящ, диалогичен, отворен за иновации, с мисия да мотивира и да вдъхновява децата“ и т.н., но всичко това няма да е ефективно, ако той няма компетентността да работи в партньорство със семейството. Затова тези компетентности също трябва да залегнат във визията.</p> <p>Всичко това ни води и към необходимостта към изброените 7 Приоритетни области да бъде добавена още една, 8-ма: „Системна работа с родители“.</p> <p>Обръщаме внимание, че системното пренебрегване на ролята на взаимодействието с родители в така предложената Рамка води до наистина абсурдни последствия, като например липсата на това взаимодействие в Цел 1.1. „Обучение, ориентирано към формиране и развитие на ключовите компетентности и на умения</p>		
			Приема се	
			Приема се	
			Приема се	
			Приема се	
			Приема се	

		за живот и работа през 21 век“ – ясно е, че за развиване на тези компетентности ролята на родителите е значителна.		
		Още по странна е идеята, че без участието на родителите може да бъде постигната Цел 1.2 „Възпитание в ценности“, а също и Цел 1.3 „Развитие на способностите и талантите“.	Приема се	
		Лоша услуга за учителите би било в Цел 2.2 „Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя“ да не бъде изрично заложено повишаване на техните умения за системна работа с родители – нещо, което учителите редовно алармират, че им липсва.	Приема се	
		Като цяло, можем да отбележим, че поставянето на взаимодействието с родителите единствено в контекста на приобщаващото образование, е недалновиден подход, който обрича още едно поколение родители и учители да се блъскат в стените на недоразумения и конфликти, породени от липсата на стратегическо мислене и развиване на нов тип взаимоотношения, основани на добро планиране на квалификацията и ресурсите за постигане на истинско партньорство.	Приема се	
		В заключение на становището ни се иска да повдигнем и въпроса, че в Стратегията липсва фокус и върху темите за психичното здраве и социално-емоционалните умения, които са ключови за изграждането на всяко дете и млад човек. Смятаме, че за тях също трябва да се добави приоритетна област.	Приема се по принцип	Подобни мерки са заложили в Стратегическата рамка. Такива се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.
9.	С. Чавдарова – Костова (електронна поща)	По отношение на заглавието на стратегическата рамка: Традиционно, ученето се разглежда като част от обучението, а обучението – като част от образованието. От тази гледна точка не е ли достатъчно в заглавието да е думата „образование“, евентуално и „обучение“, без „учене“? Освен ако не се има предвид специален акцент, поставен върху ученето като феномен, в т.ч. в контекста на Доклада за световното развитие на Световната банка от 2018 г., където се коментира „кризата в ученето“ и се търсят решения именно в тази насока. Ако това е аргументът, е добре да бъде по-ясно изведен, защото иначе възниква въпросът, който отбелязах в началото – защо тези три взаимосвързани понятия са така отделени едно от друго?	Не се приема	Става дума за отделни части от общия процес.

		<p>Във въведението се споменава Стратегията за развитие на висшето образование, която вече е приета. Там е използвана само думата образование, въпреки че във висшите училища се реализира и обучение, и учене. Т.е. наблюдава се някакъв дисинхронизъм между наименованията на двете стратегии.</p> <p>Ако се има предвид „учене през целия живот“, тогава би било добре да бъде изписано като цял израз, защото тук вече акцентът е съвсем друг, не като ученето в рамките на обучението.</p>	Не се приема	Обхватът на мерките е по-голям от само ученето през целия живот.
		<p>Стр. 5, горе: „В основата на формирането им е възпитателната работа.“</p> <p>Това е неточно изречение, тъй като изглежда, че възпитателната работа е в основата и на трите компонента на компетентностите, а тя по-скоро е свързана с третия – отношенията/нагласите.</p> <p>Добре е да се редактира по този начин: Възпитателната работа е в основата на формирането на нагласите, на базата на усвоените знания и развити умения в рамките на всяка една от компетентностите, в т.ч. през процеса на обучение.</p> <p>(Коментарът го правя, тъй като бях член на групата, която разработи Стратегията за възпитателната работа... от гледна точка на философията на концепцията на Стратегията).</p>	Приема се	
		<p>Стр.6, изреченията „Ориентирането на обучението към придобиване на комплекс от ключови компетентности е свързано със смяна на фокуса към овладяването на знания и умения и прилагането им в живота.“</p> <p>Това изречение в този вид поставя въпросът къде точно е смяната на фокуса – от какво към какво. В този вид не е ясно. Знания и умения традиционно се овладяват в рамките на обучението. Какво тогава е новото? Насочеността на обучението към повече практическа ориентация на усвоените знания и умения?</p>	Не се приема	В проекта неколкратно ясно и детайлно са разписани предприеманите промени и цели.
		<p>Стр.6: „Това променя и ролята на учителя от източник на информация в партньор и ментор.“</p> <p>Така ли точно е в нормативните ни документи към този момент или е пожелателен текст? Дали при компетентностния подход учителят е само партньор и ментор? Най-малкото това не може да се каже за учителите в различните степени на образованието – има както общи функции на учителите, така и специфични в зависимост от възрастовите особености на децата. Дали например</p>	Не се приема	Ролята на учителя като източник на информация не изчезва, а се разширява и променя.

		<p>за учителите в детските градини е подходящо да се ограничат функциите им до това да са партньори и ментори на децата, без да са източник на информация – това е по-подходящо за учителите в гимназиален етап, макар че и там не трябва да се пренебрегват важни функции на учителя от гледна точка на постигане на разбиране чрез обяснение от страна на професионалист.</p>		
		<p>Стр.6: „Основна цел на преподаването е чрез прилагане на нови методи и подходи да се направи обучението по-привлекателно и практически ориентирано и да се изградят нагласи за учене през целия живот.“</p> <p>С традиционни методи в обучението могат да се постигнат много добри резултати и би било ограничение да се залага само на „нови методи и подходи“. Понякога се прави смесване между традиционност и иновативност, която всъщност е традиционна. Имам предвид дори методи като беседата и дискусиата в различните им варианти, които са традиционни, но днес се интерпретират в качеството им на интерактивни като иновативни. Това е общ коментар по принцип върху някои интерпретации на идеята за иновативност в образователната среда.</p>	Няма предложение	Няма конкретно предложение в коментара.
		<p>Стр.9, горе: „Заедно с придобиването на ключовите компетентности все по-осезаема става нуждата от социална и емоционална интелигентност.“</p> <p>Една от ключовите компетентности е социалната, така че тук става припокриване с препратката към социалната интелигентност, доколкото понятието социална компетентност всъщност стъпва върху понятието социална интелигентност.</p>	Приема се	
		<p>Стр.9: „През следващите десет години базовата и функционалната грамотност в областта на четенето /.../ трябва да се доразвиват“</p> <p>Струва ми се, че би трябвало да се избягва от прякото привнасяне на уменията за живот, които са разработвани в друг социален контекст и са подходящи за държави от други континенти, в нашия, българския, та даже и европейския. В случая – уменията за четене, които са приоритет на началното образование, има смисъл да бъдат акцентирани за държави, в които е проблем по принцип обхвата на децата в образователната система и се стремят към цел като начално образование за всички деца (както е според Конвенцията за правата на детето). Но в Европа това не е целта, тя</p>	Не се приема	Проектът на рамка се стреми да обхване в цялост образователната общност, която не е еднородна – налице са уязвими групи, за които са предвидени специфични мерки.

		отдавна е преодоляна, при условие, че амбицията е дори към масовизиране на висшето образование		
		Стр. 9: „Необходимо е учителите да провокират у учениците стремеж към постоянство и професионализъм...“ Това би било подходящо за учениците в професионалните гимназии, но не и за всички останали училища в България, в които не се обучават за професия.	Не се приема	В случая професионализъм се отнася до всички ученици.
		Стр.10, долу, последният абзац - липсва позоваване на източници относно данните, които са посочени.	Приема се	
		Стр.11, първият абзац – второто изречение е недовършено: „Особено внимание ще бъде обърнато на пълноценното включване и приобщаване в образователния процес на...“	Приема се	
		Стр.14, Визията Дали не трябва да се конкретизира, какво се има предвид „училищно образование“ – това може да означава и начално, а едва ли се има предвид началното само. Дали не трябва все пак да има визия за поне първи гимназиален етап, или както е по Конституция – поне до навършване на 16 години?	Не се приема	Адресирано е до „всички български младежи“, които завършват училищно образование. Съгласно ЗПУО образованието е предучилищно и училищно.
		Стр.15, мярката: „Ориентиране на изпитите в края на отделните етапи и степени към оценка на функционалната грамотност в областта на четенето, математиката, природните науки“ Дали и тук да бъде само четенето – все пак то е само една част от езиковата грамотност. Ако става дума за началния етап, може би е подходящо, но за другите етапи изглежда като ниска цел за постигане по отношение на грамотността.	Няма предложение	Няма конкретика на предложението.
10.	Национална мрежа за децата (електронна поща)	Национална мрежа за децата (НМД) е обединение на 135 граждански организации и съмишленици, работещи за и с деца и семейства в цялата страна. Насърчаването, защитата и спазването на правата на детето са част от ключовите принципи, които ни обединяват. Ние вярваме, че всички политики и практики, които засягат пряко или косвено децата, следва да се изготвят, прилагат и съблюдават, като се взема предвид принципът за висшия интерес на децата и с активното участие на самите деца и младежи. Национална мрежа за децата приветства изработването на дългосрочна стратегическа рамка за образованието, обучението и	Приема се по принцип	Подобни мерки са заложили в Стратегическата рамка.

ученето в България като основен механизъм за отглеждането на високообразовани, успешни и граждански активни поколения. Създаването на стратегия за образованието е от ключово значение при начертаването на пътя, по който едно общество иска да върви към целите, които иска да постигне за десетилетия напред. Образованието е секторът, който може би най-цялостно обхваща всички членове на обществото, тъй като всяко дете преминава по един или друг начин през училищната система, затова е особено важно тя да бъде приемаща, приобщаваща, изграждаща качества и умения, които са полезни както за частния, така и за обществен живот на хората.

Общи коментари

Въпреки че както показва името ѝ, Стратегията следва да е стратегически, тоест визионерски документ, в нея не се забелязва цялостност и насоченост към постигането на визия за образованието в България в следващите 10 години, въпреки че е отделено кратко място на описание на такава визия. Нашите очаквания са, че подобен документ следва да заложи смели, иновативни, високи цели за функцията и значението на образованието в българското общество, които описват реалистична, но и амбициозна картина на това къде ще се намира то през 2030 година и какви реформи, нововъведения, добри практики ще го доведат до този резултат. На мнение сме, че в така представената Стратегия се залагат вече изпълнявани програми и дейности, но не се дава достатъчно ясно послание за мястото на образованието в националната програма на България. Затова предлагаме към документа да се състави встъпителна част/въведение/преамбюл, който да задава визия, мисия, посока, цели на образованието за разглеждания стратегически период. В нея следва да бъдат включени всички заинтересовани страни – не само учениците по възрастови групи и специфика на образователните нужди, но и мястото на родителите, семейството, гражданските организации, местните, регионални и национални институции, културните и научни институти, бизнеса, за да се създаде картина на подкрепящата образованието общност и всички връзки, които тя създава и чрез които образованието се осмисля и постига предназначението си. Изискването за

		<p>качествено и достъпно образование за всички деца и всички граждани на държавата е задължение и ангажимент на цялото общество и това следва да бъде подчертано и вплетено в стратегическите документи, които се отнасят до него.</p>		
		<p>Специфични препоръки По отношение на възпитателните цели – предлагаме възпитанието в ценности да бъде заменено от личностно развитие, тъй като то обхваща по-пълно идеята за цялостно развитие на детската и младежка личност и предполага по-комплексен процес, изграждащ повече взаимовръзки в системата и извън нея. Личностното развитие е залегнало във философията на ЗПУО и следва да се развива като неделим елемент от образователния процес.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Политики и мерки в тази насока са заложи в Стратегическата рамка.</p>
		<p>По отношение на образователната интеграция – на всички нива в документа следва да се заложи експлицитен стремеж към приобщаване на всички деца, независимо от техния пол, раса, етническа принадлежност, социален произход, сексуална ориентация, религия. Стратегията следва да заложи ясен ангажимент за пълното премахване на сегрегацията в училищата, която все още съществува, както и да насочи усилия към създаване на подкрепяща среда за всички уязвими групи деца. Макар в момента да съществува известен напредък по отношение на децата от малцинствата, както и в областта на приобщаването на деца със специални образователни потребности, училището остава враждебна среда за редица деца, чието различие ги прави в много случаи скрити жертви на тормоз под различна форма. Реформите в областта следва да включват както промени във физическата среда, за да бъде тя максимално достъпна, така и в ресурсната обеспеченост, подготовката на педагозите и осигуряване на достатъчно подкрепящи специалисти, работещи с всички деца.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>От особена важност е като постоянна цел на Стратегията да се изведе и грижата за психичното здраве на децата и учителите, както и психологическата подкрепа не само в критични ситуации, но и като част от хармонизацията на образователната среда.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки са заложи в Стратегическата рамка. Такива се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

		<p>По отношение на включването на родителите и семейството – училището и детската градина все още остават в голяма степен затворени общности, които рядко успяват да общуват пълноценно, да привличат и утвърждават родителите, семейството и значимите възрастни като равнопоставени партньори в образователния процес. Те следва да бъдат подкрепени в тези усилия и насърчавани по всякакъв начин чрез инструментите на националните, регионални и местни образователни програми, както и участието на родителите и семейството в училищния живот да бъде утвърдено като неделима част от образователния, възпитателния и социализиращия модел на образованието.</p>	Приема се	
		<p>По отношение на образователната рамка – ранното образование и грижа, както и предучилищното образование са от ключова важност за постигане на устойчива цялост и континуитет на образователните и социализиращи процеси. Предлагаме да се постави ясен акцент и приоритет върху изключително необходимата реформа в ранното обучение и грижа за децата от 0-3 и 4-7 години, която, за разлика от средното образование, досега не се е случила, а промяната в тази област е необходима в критичен порядък още в настоящия момент. Ранното обучение и грижа и предучилищното образование следва да получат равностойно финансиране като % от БВП, който да е равен на средния за Европа, както и да се доближава до показателите за средно и висше образование. Само по този начин процесите за развитие и напредък в средното образование ще бъдат успешни и ще доведат до така желаното затваряне на образователната ножица.</p>	Приема се	
		<p>По отношение на гражданското, здравно, сексуално, екологично и интеркултурно образование – смятаме, че на изброените образователни сфери следва да се постави акцент, не по-малък от този, който се поставя върху дигиталното образование и STEM обучението. Гражданското, здравното, в това число и сексуалното, екологичното и интеркултурното образование са неделима част от образованието и възпитанието на съвременния човек, чиито живот става все по-глобален и преплетен с безкрайното разнообразие на различни културни светове. През изграждане на критично мислене, гражданска позиция, демократични ценности и разбиране за културното многообразие и взаимодействие освен активни граждани, ние възпитаваме и бъдещи възрастни, които</p>	Приема се	

		могат да се адаптират към постоянно променящия се свят. Тези елементи на образованието следва да имат същата тежест и важност като функционалната и езикова грамотност.		
11.	Националната агенция за професионално образование и обучение (деловодна система)	Стратегическата рамка е изготвена в синхрон с перспективите, заложи в актуални стратегически документи на глобално и европейско ниво, които очертават общосподелената визия за висококачествено, приобщаващо, ценностно-ориентирано и продължаващо през целия живот образование и учене. Като цяло във въведението на стратегическата рамка са заложи принципи, които ще допринесат за бъдещото развитие на образованието и ученето през целия живот, но още там е акцентирано само на образованието и е пропуснато обучението (четвърти абзац).	Приема се	
		<p>Принципни бележки</p> <p>В раздела за актуално състояние на системата е отделено подобаващо внимание на Закона за предучилищното образование и обучение и промените, които са настъпили през 2020 година в резултат на въвеждането му, но не са упоменати последните промени в Закона за професионалното образование и обучение, свързани с въвеждане на дуалното обучение, въведената система за оценяване на качеството, въведената система на валидиране и др., които по нататък в материала са поднесени фрагментално.</p> <p>Актуалното състояние на системата на общото образование в Р. България е съпоставено с редица международни изследвания (PISA, PIRLS и др.) докато за професионалното образование това не е направено, макар в последно време да има достатъчно международни изследвания в тази област, напр. Европейския индекс на уменията (ESI https://www.cedefop.europa.eu/bg/publications-and-resources/data-visualisations/european-skills-index), изследванията във връзка с % от населението на България, включено в ученето през целия живот, има достатъчно изследвания на сайта на CEDEFOP и др.</p> <p>Препоръката е в този раздел да се отдели достатъчно място за състоянието на професионалното образование и ученето през целия живот и то с аналитичен материал на основата, на който да могат да се изведат предизвикателствата, да се направи SWOT</p>	Приема се	

		<p>анализа, да се изведат приоритетните области и в последствие целите и мерките.</p> <p>В раздела, където са описани предизвикателствата е направен опит те да бъдат представени в обобщен вид, свързващ всички етапи на образованието и ученето, но все още има неизчистени текстове, в които е акцентирано, че някои предизвикателства са само за „деца/ученици“ (напр. социалните неравенства се отнасят само за децата, но това е валидно и за младежите, които се иска да бъдат върнати в образователната система, формирането на положителна атмосфера се отнася не само за училищата, но и за всички институции в системата и т.н.). За постигане на цялостно представяне на предизвикателствата би трябвало текстовете да се прецизират и към всички предизвикателства подходът да е еднакъв, защото някои са твърде обстоятелствени, а други изглеждат повърхностни (напр. „Всички посочени предизвикателства в глобален и в национален план налагат приоритизирането на темата за ученето през целия живот по посока на неговото насърчаване с всички инструменти на политиката“). Не достатъчно задълбочено са представени предизвикателствата пред професионалното образование и ученето през целия живот. Акцентирано е, че в системата на професионалното образование и обучение „65% от децата, постъпващи днес в училище, ще имат професия, която към момента все още не съществува...“, но решението на проблема не е само в „недостига на технически кадри“ (този израз от преди колко години е !?!) и с привличането на повече ученици, а с усъвършенстване на съдържанието и организацията на обучението.</p> <p>Фрагментирано са поставени някои въпроси, като кариерното развитие на личността във всички етапи от нейното развитие. Въпросът е поставен на различни места в материала, но това е хоризонтален проблем и не е проблем само за професионалното образование, но и за цялостното развитие на личността и би било добре да бъде обособен като такъв.</p> <p>С оглед динамиката на развитие на информационното общество, глобализацията на дигиталния свят и реалните нужди от адекватни</p>	<p>Няма предложение</p> <p>Приема се по принцип</p> <p>Приема се</p>	<p>Липсва конкретика в направеното предложение.</p> <p>Подобни мерки са заложи в Стратегическата рамка. Такива се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
--	--	---	--	---

		<p>и ефективни мерки за преодоляване на възникващи форсмажорни обстоятелства, възпрепятстващи нормалното функциониране на цели системи от ежедневието, е крайно необходимо да се предвидят възможности за актуализиране на държавните образователни стандарти на всички професии с допълване на указания за обучение в електронна среда – конкретни параметри за съответната професия, методика на преподаване спрямо спецификата на конкретната професия, както и критерии, които да бъдат релевантни на професионалните обучения при общоприети условия.</p>		
		<p>Визията на стратегическата рамка също би било добре да включва крайната цел на изграждането българските младежи „които завършват училищно образование като функционално грамотни, иновативни, социалноотговорни и активни граждани, мотивирани да надграждат своите компетентности чрез учене през целия живот“, а това е тяхната професионална реализация. При резултатите, които следва да бъдат постигнати, ако се постигне и визията на документа на подобаващо място трябва да бъде и поставено и професионалното образование, както и ученето през целия живот.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Поставените въпроси са анализирани и отразени в Стратегическата рамка.</p>
		<p>Приоритетните области са формирани в модерно звучене, но тъй като документът е общ би следвало при разработването му това да е отразено в отделните области, като например: квалификацията на учителите е насочена само към повишаване на техните педагогически умения, а в приоритетните области: „Реализация в професиите на настоящето и бъдещето“ и „Учение през целия живот“ нищо не е упоменато за повишаване на професионалната квалификация на учителите по професионална подготовка, по методика на преподаването (тъй като няма изискване те да имат педагогически умения) във връзка с въвеждането на новите технологии в икономиката, както и за работа с възрастни. Като цяло приоритетните области следват формирането на програмния бюджет на МОН, ако това е така, то всяка приоритетна област следва да се разработва в нейната цялост, но тогава неминуемо ще се получи припокриване на мерки и дейности.</p> <p>В документа следва да се приеме единен подход, който да бъде приложен в целия документ.</p>	<p>Приема се</p>	

		<p>Бележки по раздели В „Предизвикателства“ Всички посочени предизвикателства в глобален и в национален план налагат приоритизирането на темата за ученето през целия живот по посока на неговото насърчаване с всички инструменти на политиката. Смятаме, че в тази част на проекта не е отделено достатъчно внимание на конкретните предизвикателства в реализирането на идеята за ученето през целия живот.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Предизвикателството по отношение на ученето през целия живот е отбелязано. Няма необходимост темата да бъде задълбочена в съответния раздел.</p>
		<p>Актуалното състояние и предизвикателствата в областта на професионалното образование и ученето през целия живот не са представени достатъчно систематично и задълбочено в резултат, на което при Анализа на вътрешните (силни и слаби страни) и външните (възможности и заплахи) за средата фактори (SWOT) и визията отново липсва текстове, свързани с ученето през целия живот и възможностите за професионално и кариерно развитие на възрастните в Република България.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Приоритетна област 5 „Реализация в професиите на настоящето и бъдещето“ и Приоритетна област 6 „Учене през целия живот“ са разработени частично, което произтича от недостатъчно задълбочения анализ на актуалното съдържание. В двете области са описани общоизвестни проблеми, налични във всички действащи и към настоящия момент документи, без да са анализирани резултатите от постигнатото, както и са включени и европейски документи предложени да отпаднат или да бъдат трансформирани (европейската система за кредити).</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>В приоритетна област 6 са посочени институции, за съвместни дейности, което не е въведено в другите области и би следвало да се обмисли възможността дали това е необходимо тъй като всяка от приоритетните области не би могла да се изпълнява само с усилията на МОН и това е посочено в раздел „Финансиране“.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>В раздела Индикатори за полза и/резултат са посочени индикатори, които не е показано за коя от приоритетните области се отнасят и не са изведени стойности, които да бъдат постигнати в края на прилагане на документа.</p>	<p>Прима се по принцип</p>	<p>Индикативните параметри при отчитане на напредъка на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени при разработване на Плана за изпълнението ѝ.</p>
		<p>Конкретни редакционни бележки</p>	<p>Приема се частично</p>	<p>По направените коментари и препоръки има отразен отговор.</p>

		<p>Да се допълни доклада съгласно направените коментари и препоръки в т. 1 и т. 2 на настоящето становище.</p>		
		<p>Да се разработи конкретен модел за системата на ПО, модел за обвързване на процеса на планиране и изпълнение на политики и услуги по професионално обучение с резултатите от мониторинга и контрола на качеството на услугите за професионално обучение в ЦПО.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки са заложени и се изпълняват към момента. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
		<p>Да се допълнят предложенията за промени относно мониторинга и контрола на качеството на услугите за професионално обучение в ЦПО.</p>	<p>Не се приема</p>	<p>Липсва конкретика в направеното предложение.</p>
		<p>Да се допълни с нормативни промени, свързани с реализацията на поставените в проекта на стратегия цели и осигуряване на възможности за тяхното реализиране.</p>	<p>Не се приема</p>	<p>Липсва конкретика в направеното предложение.</p>
		<p>Конкретни препоръки за корекция и допълване на текста на предложени проект:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Липсват текстове за конкретни мерки за насърчаване на кариерното ориентиране, никакви мерки свързани със съществуващите ЦИПО; - На стр. 5: необходимо е да се внесе яснота – „множество проучвания показват“ – какви са тези проучвания? Документ от такъв ранг следва да се уповава на факти и да цитира конкретни данни; - стр. 6: посочени са „други фактори при финансиране“ без да са посочени; - стр. 6: формулировката „оптимизиране на стандартите“ е неточна – стандартите се актуализират, променят; - стр. 6: в описанието на иновативните училища се говори за „иновативни елементи“, отново без конкретика кои са тези елементи; - в целия документ са говори за възпитателна работа и дигитализация, без да е видно как ще се осъществи връзката между двата процеса; - стр. 9: „умения за гъвкавост“ – следва да се преработи; - стр. 9: посочва се, че до 65% от децата ще имат професия, която към момента все още не съществува. Следва да се разпише източника на това изследване; 	<p>Приема се частично</p>	<p>Нанесени са корекции по отношение на технически и стилови грешки, извършени са и съдържателни промени. Конкретни действия предстоят да бъдат въведени чрез Плана за изпълнение на Стратегическата рамка.</p>

- кариерното ориентиране е бегло споменато, без конкретика и ясни мерки;
- стр. 11: има недовършено изречение при „Особено внимание ще...“;
- стр. 11: формулировката „използване в максимална степен на вътрешните за системата фактори“ е неясна и следва да се прецизира;
- стр. 13: в списъка със заплахи е посочен „отказ от промяна на фокус...и нежелание“, което не кореспондира с широкия набор мотивационни стимули за учителите, описани в документа;
- стр. 16: има недовършено изречение „ученици с изявени“;
- стр.16: в Приоритетна област 1 в т.1.1 да се добави булит „Актуализиране на НИП и учебни планове и програми в съответствие с ДОС за придобиване на квалификация по професии“;
- стр. 17: „подкрепа на новопостъпващи учители“ - следва да се конкретизира какви;
- в целия документ думата „политики“ се използва прекалено често и понякога неуместно (общо 43 пъти), като по този начин се обезценява нейната стойност. На места по-скоро следва да са мерки, инициативи, например на стр. 17 „политики за привличане“, „политики, стимулиращи придобиване на квалификация учител“, „политики за свързаност“ стр. 31 (споделянето на ресурси и работата по проекти не е политика, а дейност);
- стр. 18: „Обучения в реална работна среда на учителите по практика“ – има нужда от яснота- тестване на такова обучение, въвеждане на обучение или друго? Предходните и следващите булети започват с глагол, докато тук такъв липсва;
- стр. 19: не е ясно какво е по дефиниция „оптимална мрежа детски градини“. Следва да се допълни разяснение;
- стр. 25: терминът „обща кауза“ се нуждае от конкретика;
- стр. 27: не става ясно как ще се увеличи делът на дуалната форма на обучение;
- стр. 27: не става ясно каква е разликата между „нов класификатор на професиите“ и „актуализиране на списъка на професиите за професионално образование“;

- стр. 27: не става ясно какво се има предвид от формулировката „отворен формат на стандартите за квалификация“;
- стр. 28. т. 5.3. Развитие на професионалното образование и обучение, базирано на прехода към цифрова и зелена икономика, от които нито един конкретен за професионалното обучение;
- стр. 28: да се допълни „последяване на реализацията на завършващите“;
- стр. 29: механизмите за валидиране нямат толкова належаща нужда от усъвършенстване, а от популяризиране и мерки за подкрепа за прилагането му;
- стр. 29: в т. Разширяване на спектър..., следва да се допише „и чрез професионално обучение“;
- стр. 30: в Приоритетна област 6 да се добави и НАПОО и ЦПО към другите институции;
- стр. 33: в таблицата има некоректна формулировка „дял на учители, които се чувстват подготвени за използване на ИКТ за преподаване“;
- стр. 34: Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ е за период 2014 – 2020 година;
- стр. 35: цитираната „Рамка на дигиталните компетентности“ - има по-нова версия от 2018 година;
- многократно в документа се споменава индивидуален подход и персонализиране, като по никакъв начин това не е обвързано с кариерното ориентиране.

Заклучение

Документът се нуждае от определяне на ясна логическа структура за разпределяне на съдържанието при разработването му, аналитична информация от изпълнение на документите, на които да се основава, съобразяване с европейските анализи и резултата от изпълнение на националните политики. В него следва да бъдат поставени конкретно измерими цели и резултати, които прецизно следва да бъдат обвързвани с индикатори за съответните приоритетни области.

Така предложената рамка е структурно ориентирана към развитие на личности за реализация в предвидения период, но липсват задълбочени данни за постигане на „...професионална реализация на поколението от деца и ученици, които ще навлизат в активна трудова възраст в следващите поне пет десетилетия“, както е

Няма предложение

Няма конкретно предложение.

		<p>цитирано в началото на документа. Липсват предложения за професионалното развитие/учене през целия живот на лица между 25-64 години, които са част от индикаторите за ползите/резултатите. Те са сериозна част от реализацията на професионалното обучение и следва да бъде обект на разискване в отделна част, като се разгледат анализи и изследвания в тази област, както и да се внесат допълнителни предложения за насърчаване на професионалното обучение и развитие и за тази група лица.</p> <p>В документа липсва речник с основните термини, както и има необходимост от отстраняване на пунктуационни и технически неточности.</p>		
12.	<p>Националният център за безопасен интернет към фондация „Приложни изследвания и комуникации“ (деловодна система)</p>	<p>Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ („ПИК“) е неправителствена организация с нестопанска цел, която вече 29 години работи за изграждането на съвременно българско общество, основавано на знанието, информационните технологии и иновациите. От 2005 г. фондацията координира Националният център за безопасен интернет, чиято мисия е системното и устойчиво развитие на дигитално-медийната грамотност на децата и младите хора в България чрез формални и неформални образователни програми.</p> <p>С настоящото искаме за изложим своето становище относно внесения на 12.11.2020 г. от Министерски съвет проект на Стратегическа рамка за развитие на образованието и ученето в Република България (2021-2030), която трябва да очертае приоритетните области и стратегическите цели за развитие на образованието, обучението и ученето в страната до 2030 година.</p> <p>Документът демонстрира амбиция за модернизация на българското образование със значително по-високи темпове от досегашните, акцентирайки върху компетентностния подход в обучението, интеграцията на учебното съдържание чрез интензивна екипна работа между учителите и изграждането на устойчиви мрежи за взаимодействие и сътрудничество между институциите и другите заинтересовани страни. Ние подкрепяме предприемането на тези мерки с оглед спешната необходимост от адаптиране на образователната ни система към предизвикателствата на бъдещето и заявяваме готовност и желание да сътрудничим на МОН за осъществяването им.</p>	Приема се	

На първо време, предлагаме наши експерти да бъдат включени в разработването на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка, тъй като разполагаме с ноу-хау и опит в изграждането и осъществяването на практика на цялостна училищна визия за развиване на ключовите компетентности на учениците от 1 до 12 клас. Макар и на ниво училище, смятаме, че тази експертиза би била полезна за идентифицирането на ефективни подходи и потенциални трудности при планиране на стъпките за осъществяване на стратегическите цели в страната.

Също така, с настоящото искаме да обърнем вниманието Ви на следните предложения за допълнения към и редакция на някои от целите на рамката и на съответните индикатори за постигането им.

Относно цел 1.1. „Обучение, ориентирано към формиране и развитие на ключовите компетентности и на умения за живот и работа през 21 век“ от приоритетна област 1 „Компетентности и таланти“:

Насочването на фокуса на обучение от придобиване на предметни знания и умения към изграждане на ключови и трансверсални компетентности изисква значителна трансформация на обучението в училище, включително: поетапно стратегическо планиране на преподаването с участието на целия педагогически колектив; системна екипна работа между учителите за интегриране на учебното съдържание и програми и извеждането на последователни и надграждащи междупредметни връзки; и постоянен (екипен) анализ на напредъка на учениците чрез специално създадени инструменти за измерване на резултатите.

Предлагаме следните редакции за постигане на тази трансформация:

Да се формулират конкретни индикатори за полза и резултат към цел 1.1 и към всяка една от мерките. Считаме, че в текущия си формат индикаторите са твърде общи и никой от тях не замерва конкретни показатели за постигане на цел 1.1 и за мерките към нея. Необходими са индикатори за напредъка на българските деца по ключовите компетентности, интегрирането на учебното съдържание на ниво училище и изграждането на работещи

Приема се по принцип

При разработването на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени: надграждане на мерките и индикативните параметри за измерване на напредъка по тяхното изпълнение.

		<p>училищни колективи за развиване на ключовите компетентности у учениците.</p> <p>НВО да се адаптират към измерване на ключови компетентности, както и към предметни знания и умения. НВО са най-мотивиращият фактор за подготовка на обучението в училище и ако те не отразяват новите стратегически приоритети, трудно може да се постигне необходимата трансформация на учебните заведения.</p> <p>Да се добави мярка за създаване на условия, инициативи и подкрепа за изграждане на цялостни училищни визии и стратегии за интегриране на учебното съдържание с фокус върху ключовите компетентности. Считаме, че това е задължително условие за по-нататъшно ефективно екипно планиране и изграждане на междупредметни връзки от учителите.</p> <p>Мярката „Създаване на условия и подкрепа на екипната работа на учителите за интегриране на учебното съдържание, за ефективно осъществяване на междупредметни връзки и за работа върху усвояване на свързващите (трансверсални) компетентности у учениците“ да се изведе на по-преден план и да се конкретизират мерките за подкрепа. Натоваването на българските учители е твърде голямо и те имат нужда от време и пространство, за да планират заедно и да споделят успехите и трудностите си. Също така, необходими са инициативи за учебните заведения и педагогическите колективи, така че те да припознаят този нов приоритет на българското образование.</p> <p>В духа на горното предложение, предлагаме да се добави мярка за намаляване на текущото натоварване на учителите, особено от гледна точка на административната тежест.</p>	<p>Приема се</p> <p>Приема се</p> <p>Приема се по принцип</p> <p>Приема се по принцип</p>	<p></p> <p></p> <p>Всички разписани марки в Стратегическата рамка са приоритетни и необходими. Посочените конкретни политики и мерки са заложи в Стратегическата рамка и при разработване на Плана за нейното изпълнение ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p> <p>Мерки по отношение на намаляване на административната тежест са реализирани на предходен етап. Предприети са действия и са постигнати необходими резултати към определен момент. Процесът на намаляване на административната тежест е постоянен и своевременно се предприемат действия при необходимост.</p>
--	--	--	---	--

		<p>Да се изготвят и предоставят практически наръчници и помагала за преподаването с фокус върху ключови компетентности, интегрирането на учебното съдържание и изграждането на междупредметни връзки. Предложена е мярка за създаване на подходящи учебници и помагала, но липсват практически наръчници за учители, а това представлява допълнително предизвикателство пред тях, тъй като тяхната експертиза е свързана най-вече с развиване на предметни знания и умения у учениците. Тези помагала ще повишат ефективността на мерките за подготовка за формиране на интердисциплинарни професионални компетентности на педагогическите специалисти, предложени към Цел 2.2. Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки се изпълняват към момента и са заложиени в Стратегическата рамка. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.. В допълнение поясняваме, че в Закона за предучилищното и училищното образование има ясно определение за учебник и за учебно помагало. Учебниците и учебните помагала са предназначени за учениците. Те трябва да отговарят стриктно на учебната програма по съответния учебен предмет за съответния клас и на държавния образователен стандарт за познавателните книжки, учебниците и учебните помагала.</p>
		<p>Тъй като ключовите компетентности са в основата на Приоритетна област 1, предлагаме в Рамката те да бъдат конкретизирани в изчерпателен списък. Някои от тях са споменати при мерките, но липсва пълното им описание на едно място в документа, където да може да се направи справка.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Относно Цел 1.2. „Възпитание в ценности“ от приоритетна област 1 „Компетентности и таланти“: Прилагането на практика на нашите образователни програми, показва, че създаването на безопасна и благоприятна атмосфера в класната стая (мярка 1) и развиването на култура на взаимно уважение, разбирателство и сътрудничество (мярка 3) се постигат най-ефективно чрез често и системно активно взаимодействие между учениците през упражнения в малки групи, групови проекти, рефлексии и др. Този подход би допринесъл значително и за постигането на цел Цел 3.7. Превенция и намаляване на</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки са заложиени и се изпълняват към момента. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>

агресията и тормоза и недопускане на дискриминация в образователните институции. Предлагаме следните допълнения:

Да се добави мярка за създаване на условия, време и инициативи за системното прилагане на интерактивни методи в класните стаи, както и за прилагане на по-холистични подходи като учене чрез преживяване. Към Цел 4.2. Иновации в образователния процес съществува мярка за създаване на условия за работа в малки групи, но липсва акцент за честото и системно прилагане на методи за взаимодействие между учениците, което е предпоставка за формиране на ценности.

Да се добави мярка и съответен индикатор за проучване на възприятията за безопасност и разбирателство между българските деца.

Относно Цел 2.2. „Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя“ от приоритетна област 2 „Мотивирани и креативни учители“:

Към тази цел вече са предложени няколко подходящи мерки за адаптиране и усъвършенстване на образователните програми и курсове за подготовка на педагогическите специалисти да адаптират практиката си към формирането на ключови компетентности у учениците. Предлагаме две добавки:

Към всяка от мерките да се добави конкретен акцент върху екипната работа между педагогическите специалисти за интегриране на учебното съдържание. Това важи и за практическата работа в училище, където студентите и учителите, добиващи допълнителна квалификация, да планират и осъществяват взаимни уроци, интердисциплинарни проекти с учениците и др.

Да се добави мярка за стимулиране на инициативността на активните педагогически специалисти да се сдобият с допълнителна квалификация за формиране на интердисциплинарни професионални компетентности.

Приема се по принцип

При разработването на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено надграждане на мерките.

		<p>В обобщение считаме, че амбициозните приоритетни области, предложени в Стратегическата рамка, са подходящи и крайно необходими за модернизирание на българската образователна система и вярваме, че с известни корекции, те ще са важна стъпка към формиране на бъдещите критично-мислещи, гражданско активни и иновативни български граждани, сътруднически си за създаването на една модерна, просперираща и толерантна европейска държава. Отново заявяваме готовността си за бъдещо сътрудничество за осъществяване на Рамката, и по-конкретно още при изготвянето на Плана за изпълнение.</p>	<p>Няма предложение</p>	<p>Няма формулирано предложение по съдържанието на Стратегическата рамка.</p>
<p>13.</p>	<p>Сдружение „Образование България 2030” (електронна поща)</p>	<p>През 2020 година още повече се отличи необходимостта от ясна и смела стратегическа концепция, която да води в една посока образователните политики и решенията, касаещи развитието на всеки аспект от образователната система. Резултатите на образователната система през последните няколко години показват, че въпреки многобройните предприети мерки за подобряване качеството на образованието, постиженията на учениците остават сред най-ниските в ЕС, а реформата към компетентностен подход се реализира по-бавно и спорадично, отколкото образованието и икономиката могат да си позволят. Кризата, предизвикана от COVID-19 отвори редицата предизвикателства, с които се сблъсква образованието, но и отвори пространство за учене и изследване на нови възможности. Глобалните тенденции за дигитализация задават високи цели за развитие, които образователните система да следват. Вярваме, че българската образователна система има потенциала да намери своето лидерско място сред най-напредналите в областта на образованието държави, ако ясно дефинира посоката на развитие и общите цели в следващото десетилетие.</p> <p>Високо оценяваме усилията на Министерството на образованието и науката да разработят Стратегическа рамка с амбициозна визия и с добре дефинирани приоритетни области и мерки. Смятаме обаче, че както и предходните стратегически документи в образованието (действащи до 2020 година), така и този, имат един ключов недостатък – липсата на ясна и „визионерска“ стратегическа посока и формулирана крайна стратегическа цел. Пропускът да се определи стратегическата посока и „голямата“ цел за образованието „ограбва“ документа от неговия</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Посочените политики са заложи в Стратегическата рамка. Направени са съдържателни допълнения и промени, където е необходимо. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено надграждане на разписаните в нея мерки.</p>

„стратегически“ потенциал. Така той остава с добре формулирани визия, приоритети и мерки, но без отговор на въпроса “Как ще се постигне визията?” и в полза на коя голяма цел ще се обединят всички предложени приоритети и мерки.

I. Въведение

Изцяло приветстваме така дефинираните принципи, въз основа на които ще бъде реализирана стратегията. Споделяме вярването, че реализирането на Стратегическата рамка може да бъде успешно само при насърчаване на партньорството и съгласуваността между различните заинтересовани страни. Приветстваме поставянето на силен фокус върху търсенето на иновативност и гарантирането на прозрачност, ефективност и ефикасност на образователните политики.

Името на стратегическия документ „Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)“ се различава от досегашните наименования на стратегическите документи, свързани с образованието. Това повдига въпроса дали „Стратегическа рамка“ е равнозначно на Стратегия. Очаква ли се това да бъде един събирателен стратегически документ, който ще премахне необходимостта от това да се разработят допълнителни стратегии за конкретни елементи от образователната система (напр. Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства, Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри и други.)? Това са въпроси, които биха могли да бъдат изяснени в рамките на част „I. Въведение“. Това ще легитимира допълнително Стратегическата рамка като основният документ, който дефинира стратегическата посока за развитие на образованието до 2030 година, ако това е предвидената за него роля.

Вярваме, че дефинирането на ясна и силно амбициозна стратегическа посока на развитие за образованието следва да застанат не само Министерството на образованието и заинтересованите страни в образованието, а и другите политически отговорни институции от управлението. Това гарантира, че изпълнението на Стратегическата рамка няма да

		<p>бъде административен ангажимент на МОН, а че зад нейното реализиране застава цялата „държава“. Така Стратегическата рамка ще се отвори като национален ангажимент, синхронизиран със стратегическите цели и за останалите сектори на управление, всички заедно водещи към постигането на единна визия за образованието в България през 2030 година.</p> <p>Затова и липсата на по-конкретна информация за ангажирането на политически отговорни лица и институции от други сектори на управлението, както и представителите на заинтересованите страни, които са участвали в изготвянето на Стратегическата рамка води до съмнение, че документът ще бъде стратегически ангажимент и отговорност на държавното управление.</p> <p>Наред с това, в контекста на динамично-развиващите се промени, както и въздействието на пандемията от COVID-19 върху образованието, залагането на пет-годишен период за изпълнение и актуализиране на плановете за изпълнение на Стратегическата рамка е твърде дълъг период. Приветстваме решението плановете за изпълнение да бъдат разработвани за повече от 1 година, но в изключително динамичните условия, в които се развива образованието актуализацията на плановете следва да бъде заложена за по-кратък период.</p>		
		<p>Препоръки: В рамките на част I. Въведение да бъде разяснено какво означава „Стратегическа рамка“ и дали това ще бъде единственият стратегически документ, който ще бъде разработен за периода 2021 – 2030 година, който ще обедини стратегическите цели за всички отделни приоритети от образованието или както и в предходните години ще бъдат разработени допълнителни стратегии (като напр. Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри).</p> <p>Да бъдат посочени останалите политически отговорни органи/институции на управление, за които изпълнението на Стратегическата рамка ще бъде ангажимент и национален приоритет, както и заинтересованите страни, които са участвали в изготвянето на Стратегическата рамка. Така ще се надгради над легитимността на документа, както и ще се демонстрира наличието</p>	<p>Приема се по принцип</p> <p>Приема се по принцип</p>	<p>В раздела са описани видът, структурата и принципите на документа.</p> <p>Поставените в Стратегическата рамка цели ще се изпълняват в сътрудничество между всички отговорни институции и заинтересовани страни.</p>

	на реално обединение около общата стратегическа концепция за образованието до 2030 година.		
	Периодът за реализиране и актуализация на плановете за изпълнение на Стратегическата рамка да бъде намален от 5 на 2 или 3 години.	Приема се	
	<p>II. Актуално състояние</p> <p>Така описано, актуалното състояние на образованието към 2020 година поставя фокус върху предприетите през последните години мерки за повишаване качеството на образованието и постигане на заложените в предходните стратегически документи цели. В същото време обаче в него не са посочени настоящите предизвикателства и проблеми, с които се сблъсква образованието. Считаме, че подходът проблемните области да останат на заден план при дефинирането на амбициозна визия и цели на стратегията има своите предимства. В настоящия случай обаче смятаме, че не предприетите мерки са показателни за настоящото състояние, а постигнатите от тях резултати. Затова според нас е важно да се маркира постигнатото до момента през призмата на резултатите, които са постигнати. Считаме, че това ще даде по-обективна представа за реалното състояние в момента и за ключовите сфери, които могат да бъдат развивани в бъдеще. Наред с това, при дефинирането на стратегическите цели ще бъде ясно колко голям „скок“ трябва да се направи, за да се постигне високата цел, както и колко усилия и ресурси да се насочат към нейното осъществяване.</p>	Приема се	
	<p>Препоръки</p> <p>В II. Актуално състояние наред с предприетите досега мерки за развитие на образованието, да бъдат маркирани и основните индикатори, които показват къде се намира образованието в момента.</p>	Приема се	
	<p>III. Предизвикателства</p> <p>Приветстваме усилията за поставяне на фокус върху предизвикателствата и контекста, в който ще се реализира Стратегическата рамка. Считаме за положително отбелязването на глобалните тенденции и обвързването на стратегическите цели за българското образование с тях. Важно е да отбележим обаче, че част от посочените предизвикателства в стратегически план са и</p>	Няма предложение	Няма конкретно предложение

		<p>възможности. Така например посоченото предизвикателство пред образованието „Комплексът от умения за живот в 21-ви век непрекъснато се разширява и динамично се променя.“, не задължително е предизвикателство. Това е и възможност за българското образование да стане достатъчно гъвкаво и да насърчава по ефективен начин придобиването на компетентности в различна среда и чрез иновативни методи както в училище, така и чрез учене през целия живот.</p> <p>„Науката и иновациите се превръщат в основен фактор за намиране на отговори на предизвикателствата пред съвременните общества.“ също може да се разглежда като възможност и посока за развитие на образованието, а не само предизвикателство.</p>		
		<p>Препоръка Част от описаните глобални тенденции да бъдат разгледани и като възможности. Именно те могат да залегнат във формирането на стратегическата посока на развитие на образованието (напр. тези, свързани с дигитализация, с обогатяване комплекса от компетентности, с нарастващото въздействието на науката върху всички сфери на живота и др.).</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Формирани са възможности в раздел IV. „Анализ на вътрешните (силни и слаби страни) и външните (възможности и заплахи) за средата фактори (SWOT)“.</p>
		<p>Предлагаме също така и наименованието на тази част от документа да бъде променено на „Предизвикателства и възможности“ или на „Глобален контекст“.</p>	<p>Не се приема</p>	<p>Възможностите са отразени в раздел IV. „Анализ на вътрешните (силни и слаби страни) и външните (възможности и заплахи) за средата фактори (SWOT)“.</p>
		<p>V. Визия и приоритетни области Изцяло приветстваме така предложената визия за образованието през 2030 година. Вярваме, че именно тази визия, обединява целите на заинтересованите страни и демонстрира висока амбиция за най-доброто възможно бъдеще.</p> <p>Подкрепяме и допълнителното описание на визията за образователните институции (детските градини и училищата), за учителите и за децата и учениците.</p> <p>Подкрепяме и дефинирането на приоритетните области на Стратегическата рамка. Особено високо оценяваме добавянето на приоритет „Ефективно и ефикасно управление и участие в мрежи“.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Визията и стратегическите цели, дефинирани в Стратегическата рамка са съобразени с Методологията за стратегическо планиране.</p>

Въпреки това смятаме, че съществен недостатък на настоящата стратегия е липсата на ясна и „визионерска“ стратегическа посока, която да отговори на въпроса Как ще се реализира заложената амбициозна визия.

Както споменахме в началото на становището, считаме, че Стратегическата рамка, както и предходните стратегически документи (действащи до 2020 година), имат един ключов недостатък – липсата на стратегическа посока, на ясно дефинирани „голяма“ стратегическа цел.

Стратегическата посока дава ясна представа „към какво ще върви“ образованието, „какво ще се стреми да постигне“. В контекста на процесите на дигитализация, това може да бъде към цялостно дигитализиране на образованието, към образование, насочено изцяло към придобиването на ключови компетентности или към образование, фокусирано изцяло към STEM и др.

„Голямата“ (крайна) стратегическа цел е обвързана със стратегическата посока. Тя преобразува визията в резултата, който очакваме да се постигне. Така тази голяма стратегическа цел би могла да бъде България да се нареди сред първите 5 държави в ЕС или в света с най-добри резултати от изследването PISA, българското образование да стане най-ефективно дигитализираното в ЕС или България да стане държавата с най-добре развито STEM образование в света. Всичко това са само примери. Но тези примери ясно показват кратко формулирана, ясна и крайна стратегическа цел, към която да поеме образованието.

Липсата на стратегическа посока и на ясно дефинирана крайна стратегическа цел оставя впечатлението, че и за следващото десетилетие няма ясна стратегическа концепция за развитието на образованието. Така настоящата Стратегическа рамка се откроява по-скоро като пожелателен документ с повече административни задачи за изпълнение, отколкото със стратегически цели.

Ето защо и по-нататък в документа целите в определените приоритетни области всъщност не са дефинирани като цели - не е ясно към какво са ориентирани, каква по-голяма цел се стремят да постигнат, за да се реализира визията.

		<p>Препоръки Да бъдат ясно дефинирани стратегическите посока и „голяма“ (крайна) стратегическа цел, които да отговорят на въпроса „Към какво се стремим и какво трябва да се постигне, за да се реализира визията?“</p>	Не се приема	Отговорът на този въпрос се съдържа в Стратегическата рамка.
		<p>Стратегическите цели към всяка от шестте изведени приоритетни области да бъдат дефинирани като цели - ясни и измерими. Така ще бъде ясно както за политически отговорните институции, така и за заинтересованите страни в образованието какво се очаква да се постигне в рамките на следващото десетилетие.</p>	Приема се	
		<p>Приоритетна област 1: Компетентности и таланти Изцяло подкрепяме извеждането на ключовите компетентности на децата и младите хора като основен приоритет до 2030 година. Високо оценяваме приемствеността в стратегическите документи и в общата визия за образованието компетентностния подход да стане устойчива част от образователния процес. Приветстваме така предложените мерки, свързани с цел 1.1. и ориентиране на обучението към формиране и развитие на ключови компетентности и на умения за живот и работа през 21 век.</p> <p>В същото време считаме за неподходящо формулирането на цел 1.2. като „Възпитание в ценности“. Вярваме, че цел 1.1. и посочените към нея мерки достатъчно ясно формулират необходимостта от фокус и върху нагласите на учениците, предвид това, че компетентностите включва и нагласи). Считаме за неуместно въвеждането на елемент, свързан с „възпитателната роля“ на образованието в стратегически документ, насочен към компетентности и образование на бъдещето. Вярваме, че Стратегията за възпитателната работа в образователните институции (2019-2030) вече дефинира ясни цели за възпитанието в ценности. Тя не намери широка обществена подкрепа и стана повод за противоречия между заинтересованите страни. Надяваме се, че настоящата Стратегическа рамка ще се позовава на цели и приоритети, върху които вече има изградено ясно обединение и политическа визия.</p>	Приема се по принцип	В Чл. 3, ал. 1 от ЗПУО е разписано: „Образованието като процес включва обучение, възпитание и социализация“, т.е. възпитанието е неделима част от образователния процес.
		<p>Приоритетна област 3: Ефективно включване и трайно приобщаване</p>	Приема се по принцип	Ще бъде спазена терминологията, приета от

		<p>Приветстваме залагането на подкрепящи и разнообразни мерки за осигуряване на равен достъп до качествено образование за всички деца и младежи в България.</p> <p>Считаме, че проектът на стратегически документ избягва използването на термини като „образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства“ и други, които вече са утвърдени в предходни стратегически и програмни документи и имат своето основание в обективната действителност, с която се среща ежедневно българският учител. За сметка на това са използвани термини като „приобщаващо образование“ и „уязвими групи“, които имат по-широк смисъл и не отразяват изцяло спецификата на процесите на образователна интеграция.</p> <p>Съществува концептуална разлика между процесите на приобщаващо образование и образователна интеграция и от тази гледна точка не е случайно това, че Законът за предучилищното и училищното образование предвижда два различни стандарта - за приобщаващо образование и за гражданско и интеркултурно образование. Считаме за неподходяща замяната на термините „деца и ученици от етническите малцинства“ с „деца и ученици от уязвими групи“. Не всички ученици от етническите малцинства са уязвими, но дори и интегрираните се сблъскват със специфични проблеми в училище като дискриминация в класната стая и други.</p> <p>Препоръка</p> <p>В стратегията да се запази използваната в предходните стратегически и други документи терминология, свързана с образователната интеграция на деца и ученици от етническите малцинства. Вярваме, че това ще гарантира приемственост и по-голям фокус върху реализирането на интеграцията на деца и ученици от етническите малцинства.</p>		европейските институции и Република България.
		<p>VI. Индикатори за полза/резултат</p> <p>Смятаме за положителна стъпка дефинирането на индикатори, които да показват дали заложените цели са изпълнени. Според нас обаче за всяка от дефинираните цели следва да бъдат определени индикатори, които показват дали конкретната цел е реализирана. Това ще доведе до повече яснота, до по-качествен мониторинг и оценка на изпълнението на стратегията и до повече прозрачност.</p>	Приема се по принцип	При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени надграждане на мерките и определяне на индикативните параметри за отчитане на напредъка.

		<p>За да бъдат добре дефинирани индикаторите към всяка цел следва и самите цели да бъдат дефинирани като такива (както посочихме по-горе). Така ще бъде ясно какво се очаква да се постигне и какво трябва да се случи, за да стане ясно, че съответната цел е постигната.</p>		
14.	<p>Фондация „Заедно в час“ (деловодна система)</p>	<p>Фондация “Заедно в час” приветства усилията на Министерство на образованието и науката за актуализиране на образователните политики в България, така че те да бъдат в синхрон с европейските и световни тенденции в развитието на образованието и да отговарят на нуждите и изискванията на съвременната реалност. Подкрепяме формулираната в Стратегическата рамка визия за 2030 година, изведените 7 приоритетни области, както и принципите, които ще бъдат съблюдавани при изпълнението на стратегията. Сред ключовите моменти в Стратегическата рамка, които гарантират адекватно на днешното време и бъдещите тенденции развитие на образователната система в България, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ясно формулираната визия, която поставя детето и ученика в центъра на образователния процес, и добавените към нея детайлни визии за образователните институции, учителите и децата и учениците. - Изместване на акцента при обучението от възпроизвеждане на готови знания към развитие на съвременни умения и компетентности и практическа приложимост на изучаваното учебно съдържание; - Заявката за привличане и развитие на мотивирани и креативни учители, включително и чрез прилагане на политики, стимулиращи придобиването на квалификация „учител“ от специалисти от други професии и включването им в системата на образованието; - Запазването като приоритет и надграждането на политиките за осигуряване на ранен и равен достъп до образование, превенция на отпадането и реинтеграция в образователната система; - Фокусът върху образователните иновации, дигиталната трансформация и тяхното насърчаване, включително и по отношение на управлението на образователните институции; - Извеждането като приоритет на ефективното и ефикасно управление и участието в мрежи. 	<p>Приема се</p>	

		<p>В същото време се застъпваме за следните промени в този стратегически документ, за да бъде той изцяло в синхрон с европейските и световни тенденции и да отговаря на нуждите и изискванията на българската образователна система и на съвременната реалност:</p> <p>Няма видима връзка между посочените индикатори и изведените приоритетни области и цели. За да може да се проследява ефективно изпълнението на стратегията, необходимо е за всяка посочена цел да има поне един индикатор. В тази връзка, освен прецизиране на индикаторите, предлагаме добавянето на още един основополагащ принцип към записаните в момента 5 принципа: Измеримост на резултатите и отчетност за ефикасността и ефективността на политиките и програмите.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени надграждане на мерките и определяне на индикативните параметри за отчитане на напредъка.</p>
		<p>По отношение на заложеното Стратегическата рамка да се изпълнява и отчита на базата на петгодишни планове - смятаме, че 5 години са твърде дълъг период и особено предвид динамичната ситуация в момента предлагаме да се заложи по-гъвкав подход в планирането, отчитането и актуализирането, например 2 или 3 години.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Част от целите са дефинирани неясно, така че трудно се разбира към какво точно се стремим, например Цел 4.2. Иновации в образователния процес би могла да се преформулира като “Педагогическите специалисти прилагат иновации в образователния процес”.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>По-конкретни формулировки ще бъдат обсъждани при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка.</p>
		<p>Въпреки че ранното включване на децата в образователната система е изтъкнато като ключов фактор за техните последващи резултати, детските градини и учителите в тях отсъстват напълно или се споменават мимоходом в повечето приоритети и по-конкретно Приоритет 1 - Компетентности и таланти, Приоритет 2 - Мотивирани и креативни учители, Приоритет 4 - Образователни иновации, дигитална трансформация и устойчиво развитие и дори в Приоритет 7 - Ефективно и ефикасно управление и участие в мрежи. Смятаме, че с цел запазване на фокуса върху тази важна тема тя трябва да присъства хоризонтално във всички приоритети.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>От Стратегическата рамка изцяло са изключени регионалните управления по образованието. Липсва стратегия за подкрепа и развитие на тези ключови звена, началниците и експертите в тях.</p>	<p>Приема се</p>	

		<p>Необходимо е те да бъдат включени като целева група във всеки един от изведените приоритети, тъй като тяхната роля е ключова за изпълнението на образователните политики. Фондация “Заедно в час” има опит в обучение и подкрепа на експерти от РУО благодарение на работата с РУО Браца по програма “Компетентности”, реализирана съвместно с МОН. Ще се радваме да споделим своя опит при формулиране на цели и мерки за тази целева група.</p>		
		<p>Във визията за учителите и заложените цели и мерки за осигуряване на мотивирани и креативни учители напълно липсва фокусът върху тяхната нагласа за постоянно учене. Тя е ключова от една страна защото учителите са ролеви модели за децата и учениците, от друга защото без тази нагласа развитието на учителите и културата на иновации няма как да бъде реалност, независимо от предвидените мерки, обучения, обмен на опит и т.н.</p>	Приема се	
		<p>В Рамката липсва ясен фокус върху психическото здраве на деца, ученици и учители, както и ясен ангажимент за развиването на социална и емоционална интелигентност. Именно социалната и емоционална интелигентност са ключово за развитието на децата като социалноотговорни и активни граждани, както е заложено във визията на Рамката.</p>	Приема се по принцип	Подобни мерки се изпълняват в момента и са заложи в Стратегическата рамка. При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.
		<p>В Стратегическата рамка отсъстват правата на детето - както по отношение на тяхното зачитане, така и по отношение на развитието на образованието в права на детето. Почти не е застъпено развиването на толерантност, а когато се говори за формиране на нагласи за приемане на различията е пропуснат признакът “пол”.</p>	Приема се	
		<p>В Стратегическата рамка не е ясно застъпена образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства. Тези ученици имат специфични нужди и подходът към решаването им трябва да бъде много по-тясно обвързан с тях. В тази връзка предлагаме Приоритетна област 3. Ефективно включване и трайно приобщаване да бъде допълнена като Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция.</p>	Приема се	
		<p>Във връзка с определянето като приоритет на привличането и развитието на мотивирани и креативни учители, необходимо е да</p>	Приема се	

		<p>се зложат мерки за привличане на най-способните ученици и професионалисти към педагогическата професия. С цел задържане и професионално развитие на новоназначените учители, смятаме, че е изключително важно да бъдат зложени мерки, осигуряващи ефективно наставничество за тези учители, включително от страна на експертите от РУО. “Заедно в час” има много богат опит в наставничество и професионално развитие на новоназначени учители, доказан и в рамките на финансираня по Еразъм+ КДЗ проект “Нов път за нови таланти в преподаването” (NEWTT), реализиран между 2016 и 2019 година в партньорство с МОН. Също така, за да се гарантира, че учителите успешно ще развият нужните умения и компетентности у учениците, необходимо е да се подсигури, че самите учители притежават тези умения и компетентности.</p>		
		<p>Предлагаме в Стратегическата рамка да залегне актуализиране на нормативната уредба в тази посока и по-специално на професионалните профили на педагогическите специалисти, описани в Наредба 15, като в тях бъдат включени ключовите компетентности и уменията за живот и работа през 21 век.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Препоръчваме да се зложат мерки за въвеждане на компетентностен модел при подбора както на педагогически специалисти, така и на директори.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Не на последно място, изключително важно е въвеждането на мерки, които да гарантират качеството на надграждащите обучения, включени в регистъра на МОН, както и проследяването на ефекта от тези обучения в образователните институции.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>Необходим е още по-силен фокус върху споделянето на добри практики между педагогическите специалисти както в рамките на дадено училище/детска градина, така и на междуинституционално ниво, не само във връзка с въвеждането и прилагането на иновации. Същото е валидно и за създаването на професионални учебни общности, което в момента е залегнало в Приоритет 4, но не и в Приоритет 2. Професионалните учебни общности са изключително ефективен инструмент както за професионално развитие на педагогическите специалисти, така и за решаване на различни казуси и проблеми от педагогическо и дори управленско естество. Ефективността им беше доказана и в българските</p>	<p>Приема се</p>	

		<p>училища в рамките на международния проект FIERST, финансиран от Еразъм+ КДЗ, в който “Заедно в час” и МОН са партньори.</p>		
		<p>Препоръчваме в Стратегическата рамка да залегне създаването на достъпна платформа за обмяна на създадено от учители съдържание, насочено от една страна към учителите с цел тяхното професионално развитие и от друга страна към учениците с цел за самоподготовка и допълнително учене. Наличието на такава платформа е една от характеристиките на успешните образователни системи.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>В Приоритет 7 - Ефективно и ефикасно управление и участие в мрежи - липсват цели и мерки за професионалното развитие и повишаване компетенциите на директорите/лидерските екипи в училище, за обмен на опит и добри практики между директори, подкрепа за новоназначени директори, актуализиране на университетските програми в направление “Теория и управление на образованието”, както и актуализиране на процеса по подбор на директори чрез въвеждане на компетентностен модел за подбор. Също така изцяло липсват мерки, свързани с оценката на ефективността и ефикасността на училищата и тяхната отчетност, като провеждане на публични оценки, самооценки, въвеждане на модел за измерване на добавената стойност и др. Добавянето на такива мерки ще подкрепи в още по-голяма степен реалното постигане на ефективно и ефикасно управление на образователните институции.</p>	<p>Приема се</p>	
		<p>По отношение на заложените индикатори за полза/резултат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Смятаме, че заложената стойност от 36% дял на учениците с резултати, по-ниски от критичните (средно за трите области на изследването PISA) е твърде неамбициозна и далеч от желаната стойност, предвид факта, че в момента средната стойност в ЕС е 23,6%. - Същото важи и за индикатори 15 и 17, където целевата стойност за 2030 е по-ниска от настоящата средна стойност в ЕС. - Препоръчваме залагането на по-амбициозни цели, които вземат предвид целите на ЕС и настоящите средни стойности за Съюза. 	<p>Приема се частично</p>	<p>Стойностите по индикаторите могат да се актуализират съобразно развитието и изпълнението им. Извършени са корекции, където е възможно.</p>

		<p>Вярваме, че интегрирането на препоръките по-горе ще допринесе значително за постигането на заложената в Стратегическата рамка визия - През 2030 година всички български младежи да завършват училищно образование като функционално грамотни, иновативни, социалноотговорни и активни граждани, мотивирани да надграждат своите компетентности чрез учене през целия живот.</p> <p>Накрая, но не на последно място, във връзка с изведените в началото на документа принципи, които ще бъдат съблюдавани при изпълнението на Стратегията, и по-специално принципа на Партньорство и съгласуваност, призоваваме Министерството при разработването на плана за изпълнение на Стратегическата рамка да включи активно по-широк кръг от експерти и заинтересовани страни още в началните етапи на създаване на документа. Тук визираща по-специално неправителствените организации с доказана експертиза в различни сфери на образованието, които безспорно могат да имат ценен принос както в създаването на конкретен план за изпълнение на Стратегията, така и в реализирането му.</p>	Приема се	
15.	УНИЦЕФ (деловодна система)	<p>УНИЦЕФ България поздравява Министерството на образованието и науката и приветства усилията, полагани за разработване на визия за българската образователна система, която гарантира, че развитието, постигнато до момента в областта на образованието, трябва да продължи и да бъде надградено, като гарантира дългосрочна устойчивост на системата и отговаря на предизвикателствата на бъдещето.</p> <p>УНИЦЕФ предостави съгласувана техническа помощ и експертиза в подкрепа на прилагането на ключови политики в областта на превенцията на отпадането, приобщаващото образование, предотвратяването на насилието и тормоза и въвеждането на образованието за правата на децата, и приветства усилията на министерството да подобрява непрекъснато тези политики в сътрудничество с всички заинтересовани страни.</p> <p>Осигуряването на включване на всяко дете в качествено предучилищно и училищно образование е от решаващо значение и критично важно за развитието на дадена страна. В допълнение, образованието е основно човешко право и основата за децата да растат, да се развиват и да придобиват необходимите знания и</p>	Приема се по принцип	Визията, принципите, целите и мерките, които са формулиране в Стратегическата рамка са съобразени с актуалното състояние на образованието и с възникналите предизвикателства на настоящето.

умения, за да развият пълния си потенциал и да живеят като продуктивни членове на обществото.

В стратегическата рамка ясно се подчертават постиженията, но по-важното е, че пред образователната система са очертани основните предизвикателства за постигането на визията на всяко дете, включително на най-уязвимите и изключените, да получават качествено и приобщаващо образование. В съответствие с цел 4.1 от Глобалните цели за устойчиво развитие (2015 г.) трябва да гарантираме, че "до 2030 година всички момичета и момчета завършват безплатно, справедливо и качествено основно и средно образование, което води до подходящи и ефективни резултати от обучението".

Въпреки усилията, България е една от страните с най-високи образователни неравенства сред всички етапи на образованието. Някои деца се представят по-лошо в училище от други поради обстоятелства извън техния контрол, като например къде са родени, езика, който говорят или заради това какво работят техните родители. Тези деца влизат в образователната система в неравностойно положение и могат да изостават още повече, ако образователните политики и практики подсилват, а не намаляват разликата между тях и техните връстници. Тези видове неравенство са несправедливи. Не всички деца имат равни възможности да достигнат пълния си потенциал, да преследват интересите си и да развиват своите таланти и умения. Това има своята социална и икономическа цена. По данни на УНИЦЕФ COVID -19 пандемията допълнително задълбочи тези неравенства, като осигури неравен старт на десетки хиляди деца в България – деца от бедни семейства, етнически малцинства, деца с увреждания, деца бежанци и мигранти. Ключовите констатации показват, че най-малко 50 000 деца на училищна възраст са останали необхванати, всеки пети ученик се представя по-лошо от преди и половината от всички ученици се чувстват самотни, несигурни и ядосани. Всичко това, заедно със загубата на знания, пред която България вече е изправена, трябва да бъдат основните предизвикателства, които новата Стратегическа рамка за развитие

		<p>на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030 г.) трябва да адресира.</p> <p>В този контекст бихме искали да подчертаем необходимостта от: Укрепване на връзките между предизвикателства, резултати и индикатори Документът много ясно представя визията, целите, резултатите, мерките и индикаторите за постигане на визията. Същевременно е необходимо допълнително да се заздравят и свържат предизвикателствата с предложените решения и мерки. Индикаторите следва да бъдат свързани с конкретните резултати и мерки, което ще позволи по-ефективно и лесно мониториране на постигането на резултатите.</p> <p>Разработване на инструменти за мониторинг и оценка на качеството и приобщаващото образование. В ключовите приоритети се говори много за качеството. В същото време само няколко от индикаторите се фокусират върху резултатите от обучението на учениците. Следва да се разработят и въведат повече инструменти с ясни критерии за оценка на качеството на образователната услуга. Тези инструменти следва да се съсредоточат върху качеството на училищния живот, приобщаването на детските градини и училищата, взаимодействието между връстници или ученици и учители и т.н.</p> <p>В допълнение, следва да бъдат разработени и приложени инструменти и процеси за мониторинг на развитието на ключови умения и компетентности сред децата и юношите. Това следва да бъде постигнато чрез стратегически набор от мерки, които са съсредоточени върху по-широк кръг от умения извън компетентностите в областта на цифровите технологии и STEM (наука, технологии, инженерство и математика).</p> <p>УНИЦЕФ подкрепя МОН за разработването на рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст като част от експертната група за изпълнение на проекта. Други инструменти за ранните години вече са тествани и апробирани в България като Скалата за оценка на образованието в ранна детска възраст в рамките на съвместен проект на УНИЦЕФ и МОН „Заедно от детската градина“. Такива инструменти са налични и за училищата.</p>	<p>Приема се по принцип</p> <p>Приема се по принцип</p> <p>Приема се</p> <p>Приема се</p>	<p>Подобни политики и мерки са заложили в Стратегическата рамка. При разработването на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени индикативните параметри за измерване на напредъка по изпълнение на мерките.</p> <p>При разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъдат обсъдени надграждане на мерките и определяне на индикативните параметри за отчитане на напредъка.</p>
--	--	--	---	--

По-силен акцент върху уязвимите групи и конкретната уязвимост. Докато децата с увреждания са изрично споменати, то други изключени групи са по-скоро обобщени като уязвими. Съществува необходимост от по-подробен анализ на пречките пред достъпа до качествено образование и мерки за проследяване, които разглеждат различните специфики на уязвимост на децата и техните семейства.

В този контекст децата от етническите малцинства и особено ромите са изправени пред много специфични предизвикателства и поради това следва ясно да бъдат посочени като отделна група, като по този начин се позволява планирането и прилагането на целенасочени мерки за тяхното по-ефективно приобщаване.

Ефективно детско участие

Стратегията подчертава съществуващите форми на самоуправление на учениците като инструмент в подкрепа на възпитателната функция на образованието. В УНИЦЕФ вярваме, че детското участие е много повече от това. В контекста на възстановяването след COVID е крайно важно да се предоставят разнообразни възможности за децата, по систематичен и приобщаващ начин, да се влияе конструктивно върху решенията относно тяхното образование и благополучие в училище.

Приема се

В рамката са заложили и конкретни мерки за засилване на детското участие.

По-силен акцент върху социалното и емоционалното учене
Посочва се, че заедно с придобиването на ключови компетенции, необходимостта от социална и емоционална интелигентност става все по-осезаема. Въпреки това развитието на социалните умения се предлага само в контекста на тормоза и ненасилствената комуникация и за децата в риск, а не като цялостен училищен подход, за да се гарантира изграждането на психосоциални грижи и устойчивост, особено в контекста на COVID.

Приема се

Бързата оценка на влиянието на COVID-19 върху образование, по поръчка на УНИЦЕФ, показва, че половината от учениците са изпитали негативни чувства като самота, несигурност, раздразнение, ярост поради намалените социални контакти. Над 35% от родителите оценяват психическото здраве на децата си като по-лошо от преди. Това важи и за учителите, тъй като 60% от тях споделят, че техните трудови задължения са се увеличили

	<p>значително по време на дистанционното обучение, а 44% от тях споделят, че психичното им здраве се е влошило. Това ясно очертава необходимостта от психо-социална подкрепа в образованието както за ученици, така и за учители през следващите години под формата на цялостни училищни програми.</p>			
	<p>Насърчаване на ориентирано към ценности образование Отбелязано е, че успехът на индивида, както и благосъстоянието на обществото, все повече ще се определя от степента, до която образованието формира ценностите на всеки човек и изгражда ценностно-ориентирано поведение.</p> <p>Човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, принципите на правовата държава и зачитането на правата на човека, включително правата на лицата, принадлежащи към малцинства, са ценности, които се споделят от държавите — членки на ЕС. Една от целите на рамката на "Образование и обучение 2020" за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението, а именно насърчаване на равенството, социалното сближаване и активното гражданство, се гради на основата, че образованието следва да насърчава межкултурните компетентности, демократичните ценности и зачитането на основните права, да предотвратява и да се бори с всички форми на дискриминация и расизъм и да даде необходимите знания и умения на децата, младите хора и възрастните да взаимодействат положително с връстниците, които са различни от тях. Тези ценности следва да бъдат ясно заявени в Стратегическата рамка, така че да бъдат свързани с по-конкретни мерки за постигането им.</p> <p>За да подпомогне усилията на МОН за укрепване на гражданското образование и за развитие у децата и юношите на съответните знания и умения за информирано, отговорно и ангажирано участие в обществото, УНИЦЕФ в партньорство със Заедно в час разработва рамка и обучителен пакет за образованието в правата на децата, който да бъде въведен във всички етапи на образованието.</p>	<p>Приема се по принцип</p>		<p>Подобни политики и мерки са заложи в Стратегическата рамка. Такива мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
	<p>По-силен акцент върху ранните години.</p>		<p>Приема се</p>	

Ранните години от раждането до задължителната училищна възраст са най-формиращите в живота на децата и поставят основите на развитието на децата през целия живот, обучението и моделите за живота им. В този контекст висококачественото образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) е съществена основа за успешното учене през целия живот на всички деца, социалната интеграция, личностното развитие и по-късно пригодността за заетост.

Въпреки това, освен националната рамка за качество на ОГРДВ, която е иницирирана, има малко мерки, насочени към детските градини, предимно в контекста на ранното записване. Приоритетна област 1: Компетентностите и талантите говорят за развитие на ключови компетентности, житейски умения и таланти, но ограничени до училищно ниво.

УНИЦЕФ насърчава българското правителство да включи посилен акцент върху подкрепата за образованието в ранна детска възраст и грижите за постигане на образователните стремежи на по-късен етап от живота.

По-специално бихме искали да предложим да се обърне внимание на мястото на яслите (за деца под 3-годишна възраст) в образователния континуум, като подчертаем значението на разширяването на Националната рамка за качество на ОГРДВ, за да се гарантира качеството на грижите в яслените групи. Както показват редица изследвания, уменията се развиват с течение на времето и първите 3 години от живота са критичен "прозорец на възможностите" за растеж и развитие, дължащ се на най-високото ниво на пластичност на човешкия мозък. Така постигането на националните образователни цели изисква съгласувани и многоизмерни действия в подкрепа на цялостното развитие и ученето на децата през първите години от живота.

УНИЦЕФ също така насърчава правителството да продължи усилията си за осигуряване на приобщаващо ранно образование за всички деца, включително деца със специални нужди. Специално внимание следва да се отдели на разширяването на приобщаващите политики и съответните разпоредби, които да обхванат и самостоятелните ясли и яслени групи, за да се подобри ранното идентифициране на трудностите, както и предоставянето

Приема се

		<p>на подкрепа за децата със специални потребности и техните семейства чрез тясно сътрудничество между образователните, социалните или здравните услуги, и родителите.</p>		
		<p>УНИЦЕФ признава последователната работа на българското правителство за разширяване на достъпа до предсрочно образование и грижи за най-уязвимите деца. За да се гарантира непрекъснатост и да се запази напредъка в тази област обаче, бихме искали да предложим да се подчертае в стратегическата рамка, че ще бъдат продължени усилията да бъдат премахнати всички пречки за достъпа, включително финансовите бариери, както и липсата на образователна инфраструктура, особено в селските райони и общностите в неравностойно положение.</p>	<p>Приема се по принцип</p>	<p>Подобни мерки са заложи в Стратегическата рамка. Такива мерки се изпълняват и към момента и при разработване на Плана за изпълнение на Стратегическата рамка ще бъде обсъдено тяхното надграждане.</p>
		<p>Бихме искали да насърчим правителството да посочи в стратегическата рамка необходимостта от приемане на интегрирана рамка за ранно детско развитие, която да гарантира последователност и интегриран подход към ранното детско развитие по отношение на всички свързани политики в областта на образованието, здравеопазването и социалната закрила.</p>	<p>Приема се</p>	